

המזכיר

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמרעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קצרה (רבע רחב העמוד)
באותיות פטיט 40 הלר.
במודעות הנבילות יורד המחיר כפי הערך.

האדרסה לבית המערכת ולארמיניסטריצה:
„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32,
Kraków.

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה 6 כתרין
לחצי שנה 3
לרבע 1.50

כאשכנז:

לשנה 7 כתרין

ביתר הארצות:

לשנה 8 כתרין

Kraków, 12 Sierpnia 1904.

גליון י"ה.

קראקא, א' אלול תרס"ד.

גם אז לא היתה התרחקות מארכת ימים. הלא כזאת עשו גם אבותינו החרדים, ומה עלתה בידם? כלל זה מסוד בידנו: הרוחניות לא תנצה את הנשמיות אלא לזמן מוגבל. בן הדבר גם כאדם אחד, העומד כבר על מרום שלבי המדות והמוסר, ומכ"ש כעם שלם — יהי גם המבחר שבמבחרים — אשר אם נערכנו ע"פ פרטיו הוא מלא הסרונות ומוטל תחת השפעת היצירה. ואין ספק, שאם נפתח לפניו הדרך המוביל לרע, כלומר להנאה זמנית ולכליון נצחי, או בניסתו לתוכו היא ודאית ואין בה רק שאלת הזמן.

עוד יותר מוזר הדבר להאמין, כי אפשר לנו להרכיב את הקדש וההול, המזרח והמערב יחד מבלי שיתגרו זה בזה. הלא אין שום מדה, מנין ומשקל קבוע לכל ענין, שאין לו תפיסה ביד רק במחשבה. ומכיון שאין היהידי מכין פרטיוהו של הבר, הן לא יוכל גם למדוד כמדדתו הפרטית. לכן לא נוכל לקבוע גבול מסכם בין מדה, מחשבה ורעיון להכרו, לומר למשל: פה מסיים הרע ומתחיל הטוב, פה גבול האמת ומכאן ואילך ממשלת השקר, וכן כאמונה, כאדיאה וככל משאת נפש. את קו התחום הזה לא נוכל למתוח גם בין עולם היהדות ומחוצה לו, כאופן שנוכל לומר לכל אחד מאתנו: דע לך, אם יהודי אתה, אל תעבור את הגבול הזה! אלא כל אחד מאתנו קובע לו גבול לעצמו. מטושטש הוא גבול כזה. מעט מעט יסיגו את הגבול הלאה הלאה, עד אשר לא יתאר לנו מקום להתגדר בו

כולע את חברו. ומהטעם הזה שורפים נצוצות פטישם את כל הסגולות המיוחדות, שהיה הנוך עברי מכיא לנו.

ע"פ סכה אחת משרכת הירידה דרבה לאט לאט, והיא: כשעה שבארצות המערב, אשר התקרכות אחינו שם להעמים היתה בדרך טבעית, כמתנינות וכמחשבה תחלה, נתקה היא את החבל שנקשרו בו היהודים להיהדות, כמעט בבת-אחת, לא היתה התקרכותנו פה אליהם מאורע טבעי, שהזמן גרמהו. ההמון הגדול שלנו בגליציה לא חפץ בה, ולא עלתה על דעתו, וגם הם נתקרכו אלינו שלא כרצון ושלא בחשק. הקיר המבדיל הבנוי מדור דור, כמעט שנפל מאליו, נפל הקיר מפני הנמוס ולא מפני הצרך, ומהטעם הזה היתה גם התקרכותנו אך אנודה מן החוץ, כלי חווק פנימי של לבכות, בבחינת שמאל עברית וימין דוחה. ולכן תוססת הנסיסה פה ומארכת ימים.

למכה הזו כמעט שלא נמצא שום תרופה. לא נוכל כשום אופן להפריד בין הדבקים ע"י איזה קיר רוחני ולעול כדלתים של רוח את השערים הפתוחים לפנינו, כאופן, שגלך גם אנחנו הלאה בדרך שהלכו אבותינו, כשעה שהחיים צועדים קדימה במסלה, שהתותה להם המאה שעברה. כהרוחניות שלנו אי אפשר לנו להתחרות עם הגשמיות של אירופה. אי אפשר לנו לחשוב שכר מצוה נגד הפסד החיים התווים. לו למשל בנינו לנו, ע"י השפעת איזו תנועה פנטית נהיטו רוחנית,

החנוך בעתיד.

מוצאים אנהנו כחנוך העברי האמתי בגליציה סמני נפילה וירידה זה שנים רבות. דור הולך ודור בא, ויריעת היהדות פוחתת והולכת, גוססת ודועכת היא לאט לאט, והשורה היא למות, מיתה טבעית מתוך לבבות בני הנעורים, למרות לאומיותם ולמרות התקרכותם החמה בזמן האחרון למקורם, לעמם וכמדה ידועה גם לשפתם ולספרותם. אין צורך להרכות בראיות ולהראות על ההפרש בין יהודי לאומי לעברי לאומי. אולם ירוע ומנוסה הדבר, כי להיות יהודי עברי נצרך גם הנוך עברי רדיקלי, כמו שהוא נמצא עוד בשפע בין אחינו ברוסיה. חנוך כזה לא הביאה לנו עוד התנועה הלאמית, וגם ברוסיה הוא מצוין לטוב, אך חודות להסכיכה הגדורה בחקים ונזרות. מי יודע, אם יש גם ככה הציונות לשנות עלינו לטובת סדרי החנוך או לעצור על כל פנים בירידתו המתמדת. הננו רואים כאבדן הקדש, רואים אנהנו את הלוהות גנוזים בארון כאין דורש ואין מבקש ואין די אונים בידי האכות, יהיו החרדים או ציונים, לעצור כעד הזרם וללחום עם רוח הזמן. אהלי יעקב ואדום סמוכים פה זה לזה, שואפים אנחנו את אווירם עמהם יחד, ולכן נתרחק יותר ויותר מאויר ארץ ישראל. למרות שנתקרב אל ארץ ישראל בלבכנו, דרישות החיים והזמן מקרבות אותנו אליהם ולכן גם נבטל בתוך הרכים. הדבר פשוט; גם בשאלות החנוך שורר החוק: כל הגדול מחברו

שם כמערב, בצד העיר החמה שוקעת כאש אדומה, למטה בשדה, המון גונים שונים. שם הסכיכה ירוקה, עצים מתנועעים כרוח הקל, עשבים מרכינים ראשם הנה והנה כגלים שוטפים. החלקה האחת אמוצה — פה תפוח-האדמה, לחלקה השנית פני שיבה — החטה בבשולה, החלקה השלישית בזקן המסוכך — אלה ערבי-נחל בלי משטר וגדול נאה. בין השדות נמשך כפתיל כסף נהר הניסטר. שומף הוא כחשאי, כבטחה ומנוחה, ביודע ערכו ונבורהו. בשנים כתקונן הוא נהר הולך לאט, השדות שעל שפתיו, דשנים וברובים, הדגים שכמימו נלכדים ונאכלים להיאכון, כחרף מתחלקים על קרחו לשם שעשעים וכקיץ רוחצים בו לשם פנוק וחזוק. על גבו ישא רפסודות עצים מובאים מהררי קרפט. רק שנים שלשה פועלים אוחזים כמשוט ונוהגים את הרפסודה לאשר יחפצו, עד כסרביה כרוסיה. אבל נורא הנהר כנאונו, כאשר ינאו מימיו. שומף וסוחף הוא במרוצתו כל עשב וכל בר, כל מקנה וכל בנין, שיפגע בהם כהשתפכו מעל גדותיו. אז כל הכתים, המתנשאים שם באויר השקוף סכיב תחנת מסלה-הכרזל, יעמדו כאיים בים.

מתחת להר, כינו ובין הנהר, שוכנת העירה. לפניו, בימי מלכות הנסיך דניאל הי"ג היתה העיר האלימש בירת ממלכת „רוסיה האדומה“. מספרים, כי

מן הטיוול.

יש שעות ואני מתקצף על המסחר ועל הספר. כוחל אני כחשבון וקרירות יתרה וגם כחלום ואידיאליות נפרזה. חפץ אנכי לשכוח את שמת ההגרים עם המספרים הגסים, להשתחרר מקסמי העולם שבספר, ואשתוקק להתחבר עם הטבע, לחיות בתוך היקום ככעל-כנף באויר או כדג במים, לההאחד עם האין-סוף של העולם, שאני חלק ממנו. זה הוא מצב יוצא מגדר הרגיל, — הרמת הרוח...

בימי השבתות, בין מנחה למעריב, מסוגל אני לגעגעים כאלה, ואז אעזב את חררי, אקרע את המסך המבדיל ביני ובין דפק-החיים של התכל ואצא מחוץ לעיר. הרחק משאון הקולות, מהאויר המזוהם כהבל האדם, מודבכת הנפש, מסתבלה בעצם החמר והצורה, ונהנת מזיו הכריאה.

כה יצאתי פעם אחת ואטפס לעלות אל ראש ההר הנשען לעירי הקטנה ממזרח. פה הכל שונה. בתוך השתיקה שומע אתה סוד לחש הכריאה ורואה את ההייה כשהרתה. חלל-האויר מלא דברים, שהם מרגשים ואינם מתבטאים, שאי אפשר למצא להם אלפא-ביתא...

פיליטון.

אָר ל.

(מרומו ע"פ הקבלה בר"ת אָני לְהוֹדִי נְהוֹדִי לִי)

אָני לְהוֹדִי:	נְהוֹדִי לִי:
הָאֵל הוֹדִי, הָאֵל אֱלִי,	אֵל נִבַּח אֵל צוֹמֹת,
הָרוּצָה בְּתִשְׁבָּה,	לֹא אֲשַׁבֵּעַ בְּהֶמָּה;
עֲנִי לְמַדְנִי,	לֹא בְּאֵלָה יִכְפָּר,
אִיִּכְבָּה אֲשׁוּבָה!	לֹא יִשְׁכְּבוּ הַחֲמָה.
הֲזוֹ קָרְבֵן לֹא אֲבִיא	רָצָה אֵת אֲחִיקָה,
לְרִיחַ יְחֹחַ;	נְעוּבִי הַמְשַׁטְמָה;
וּבְצוּם לֹא אֲתַעֲנֶה,	שׁוּב אֵל עַמְּךָ,
כִּי אִפְסַ הַבַּח.	זוֹ תִשְׁבָּה שְׁלֵמָה!
	אִיִּצִי שְׁפֹאֲרַעֵר.

ענינים מדינים

המלחמה היפנים הוספו לדחוף את שונאיהם מפניהם הלאה לצפון. אהרי מלחמות והגרות רבות הכירו הרוסים, לעזוב את האישן ואת כל הדרום ויתקבצו בלאוואן, מרכז צבאות קורופסקין. לא נשאר לשר צבא הרוסים רק להתפאר, כי לא יכלו היפנים להקיפו ולקחת בשבי אותו ואת צבאותיו כי מהר לברוח: אמנם בשבוע הזה הקיפה שמועה מבחילה את כל העולם, כי נפל קורופסקין עם כל שרי מועצותיו בשבי; אבל עד כה לא התאשרה השמועה וכפי הנראה בדויה היתה. אך מפורט-ארשר באה שמועה, כי אחרי מלחמה בדה כבשו היפנים את הר הזאב, אשר במערב העיר ואת המצודה, אשר עליו. בזה פרצו היפנים פרץ במצור הפנימי ומן ההר הזה יקל להם להרעיש את העיר ולהכניעה בסערה. — ורוסיה מוסיפה לשליח חיל חדש למזרח וללפי אנשים צעירים מחיל המלואים וגם מהחיל הקבוע בורחים המונים המונים לגליציה. בשבוע הזה עבר גדוד שלם בלי נשק את הגבול במזרח גליציה, כי יראים הם מפני המלחמה ואינם יודעים את מטרותיה.

האנגלים בעיר ממלכת טיבעט. חיל צבא אנגליה הגיעו ללהאסא העיר הקדושה של הכהן הגדול (ראלי לאמא) אליל הטיבעטים. הכהן הגדול ברח לבית נזירים וכל עמו נבהלו ולא נסו אף להגן על העיר. הממלכה הגדולה טיבעט באויה התיכונה, שעמדה עד כה תחת חסות קיסר חניא וקיסר רוסיה גם יחד, עברה מעתה למלכות אנגליה ותהי לקיסרות הודו לאחוזת. לולא היו הרוסים אסורים בחבלי המלחמה במזרח אזה, לא היו נותנים לאנגליה לרשת את ממלכת טיבעט; מלחמה בין רוסיה ובין אנגליה באויה לא היה אפשר למנוע במקרה בזה ואמנם כאשר נודע בשנה שעברה לממשלת רוסיה, כי אנגליה מתכוננת לשלוח צבא מהודו לטיבעט, ערכה מחאה נמרצה. ממשלת אנגליה הערומה דחתה אותה בקש ובהכמחות שוא, כי ידעה מראש, כי עוד מעט ותסתבך דוסיה במלחמה עם יפן ותהיינה ידיה (של אנגליה) מותרות. בחיל קמץ מאד כבשה אנגליה ממלכה גדולה ועיני החקופים ברוסיה רואות ובלות. מעשה אנגליה זה הוא מכה רכה ועצימה לרוסיה, שההזיקה כבר את טיבעט בארץ אחוזתה.

כלל ללמדם שפת עבר על בוריה. והלא עוד מעט וכל בנינו יחונכו בבית בללית, אם לא נקדים את פני הרעה. ליסר בים עברים בכל עיר ועיר.

בהם הבורים והצורה הדתית נתמשטשה בהם, שוב אין להם עתיד. אנור לאדם שעבר דרך ארוכה ובסוף בא לפני תהום נורא, אין מקום לשוב ולחזור, רק לקפוץ במים הסואנים תוך התהום ולצלול כמות מתוך מכילה...

ההיסטוריה עושה שרה, ההיסטוריה נוקמת. הקראים הזקנים שידעתי — עוד היה כס ריח תורה, עוד אחדים מהם התעמקו בספר „המורה“, עוד השתעשעו „במכלול לרד“ק“, עוד אמרו: „אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו — בזה שנקרענו מעל ישראל“. ידיעת השפה וידיעת התורה בפשוטה היה אידיאלם וגם בתלבתם התרמו אל היהודים: קפטן, פאות וזקן, ועל פניהם היו חרותים קוים ושרטוטים חריפים, שיש בהם אורינטליות. לא בן תקראים הצעירים — אין שום יחס התקרבות בינם ובנינו, מתדמים הם אל הגוים שבניהם ויש מתימרים בלאומיותם הפולנית.

להתקרב אל העם העברי — אין להם תקוה. אינני יודע יחס הקראים אל היהודים במקומות אחרים וע"באינני יודע אם לא שגנו אבותינו, שדחו את אלה בשתי ידיהם, אינני יכול להחליט, כי יפה אמרו גאונינו „הקדעים אינם מהאחים לעולם“; אבל זה

עלינו לתת להרור הצעיר. לא שילמדו את היהדות, אלא יגדלו עם היהדות. לא שילמדו את השפה, אלא שינדלו עם השפה. בהמלים הפשוטות של השפה השמית הזאת צרורה כל רוח היהדות, ואם תהיה הידיעה הזאת בהם, או הכל בהם, אז יוכלו בהשקט לשהות בים החיים, מבלי שיויק להם ליהדותם, כשם שלא יזיק למוד שפות רומי זיון לתלמידי ביה"ס הכללי, וכשם שלא תזיק שפת גרמניה לפולני — המתנורר בגרמניה, תחת השפעת זרים — ללאומיותו, שהביא אותו מביתו. השפה, אשר אתו, תעשהו מוגן (אימון) נגד כל הורמים. כל צלצול מלה תעוררהו מי הוא ומה הוא.

זאת תהיה לנו תהית הלאום! (*)

ואולם תהיה כזאת, יען אינה טבעית ואינה מוטלת בחיק ההתפתחות, לכן לא תוכל להשתלם בהדרגה לאט לאט. עינינו תלויות לתקומה לאמית פתאומית; אך היא תוכל להביא לנו הברכה הזאת בכנפיה. אך דחיפה עצומה ואדירה תוכל להוליד הפלא הזה בזמן קצר של המשים שנה בערך — כי יותר מזמן בזה לא תוכל שום התעוררות להתקום. אך הפיץ אדיר של עם שלם, אשר יתעורר בבת אחת לקול קריאת הנביא, יהולל מהפכה פנימית כזאת, אשר ירשום שרטוטיה בכל העתיד הארוך הריק מכל תבן וענין. עתה הוא הזמן, אשר בו נקשיב לתקיעה בשופר להתעוררות הזאת. ואם התנועה הציונית לא העירה אותנו עדיין, לא נאמר, כי הדור אינו ראוי, כי הזמן אינו מסוגל, כי הסביבה אינה מתאמת; אלא נאמר, כי פשוט ההסטוריה לא מצאה לה עוד הסדן הראוי.

וכי הפטיש כבר הורם למעשה, כי האויר שבע מטל של תהיה, כי הנאולה קרובה לנו, ויגיש כל יהודי בדברובה של נפשו.

אלר הם לבנסארט.

הכותב הנכבד סתם פה, בכרי שלא להאריך יותר מדי במאמר אחד. ומדבריו נראה לכאורה, שרצה להעמיד את כל היהדות על השפה וזאת כוראי לא היתה כונתו. השפה לברה אינה עושה בלום. הנער היהודי, הלומד כל למדו בשפת עם נבדו ומדבר כלשון זרה וקורא ספרים נכדים תיעיל לו שפת עבר, לעשותו יהודי, כמו שתועיל לו שפת זון, לעשותו זוני או שפת פרנציה, לעשותו פרנצי. השפה לא תועיל לבני נעורינו רק כשתשוב להיות להם שפת אמם, או כאשר ילמדו כל הלמודים ע"פ בים עברי מפני יהודים ראמיים, שאינם מתאמצים לצוד נפשותינו לטיבת עמים זרים, וכמוד שפתנו וספרותנו וגם מנהגינו יהיו חובה, אז לא יאבדו לנו בנינו. וכל עוד ילמדו בני ישראל בים של עמים זרים ויחונכו ברוח זרים לא תיעיל להם ידיעת לשוננו וגם אי אפשר

ושם לפאת צפון נמשך על שפת הדינסטר רחוב-צר עם כתי-עץ בלי משטר וגזרה. זאת היא „רחוב הקראים“. ברגע הזה התחמם בלבי הדם העברי, נשמת-אבות שבקרבי התלהבה, ובאב-מר לחצני. הלא אלה הם „אחינו“, אבר מדולדל מכלל האומה. האין זה צער-עולמי, אם בני עם אחד נפרדו לעדרים ויתרחקו בזרוע? — יושבים הם צפופים ברחוב הנקרא על שמם זה שש מאות שנה מאז באו האליטשה. כבואם הלום היה מספרם מאתים בתי אבות, ועתה קבוץ קמץ ומזער, אשר אולי לחמשים בתי-אבות יגיע. זאת היא מלחמת-הקיום היותר נוראה, שאכיר, זאת היא גסיסה איומה וקשה של אבר הנפרד מן הנוף! זוכר אני מימי הילדות, שהביא אבי דג באיזה ערב הג, שבו נשתחרתי משעבוד החרד. אז עמרתי ואסתבל בהתעסק אמי בו „לבבוד יו"מ“, מסירה את הקשקשה, ומנתחת את הדג לנתחים. לבי התכוץ ואתעצב כראותי איך נהה אחד נתר הליפות ממקומו אחרי הנתחו... זהו צעד אבר גוסס...

משתוקק הייתי תמיד, לראות בעיני את השריד האחרון של בתי-עברית, הנלחמת במסודה ורכנות, ולדעת סוד קיומה, עד כי נתגלגלי הדבר להתנורר בקרבכם. נוכחתי כי כה החיים שלהם היה גדול רק בהתנגרות. מהאה חיה נגד הרבנות. אבל משרבו

כמלא אצבע. למשל, פלוני מנביל מושג היהדות ה התורה בכל פרטיה ונורותיה עד הדור האחרון, יא מן הכלל את כל מי שאינו מקים מנהג ופלוני מנבילו בידיעת ההסטוריה וכל מסתריה זים הדקים והקולות המודעזעים ממנה, ואופן לשלוטה עד מצבנו עתה, בעוד אשר פלוני עק באמירת קדיש ביום היארצייט. מה גדול יש, שבין הנבולים הללו! ואולם התחום הזה עוד המכווץ ביותר. יש גם פלוני, שהוא יען — לא זורק עליו מי נדה... ובכן הרבכה ית לא תביא לנו התתאמה הרושה.

ומלבד שני הערכין: הנער העברי, משעה י ימצא לפניו כבר שני דרכים, יען גם כלב יש כבר קרע ונגוד פנימי ואחיות התכל בשני הנער העברי משעה הראשונה יעמוד כרגל בתחומנו וברגל השניה ידרכוהו אביו בדרך הכבושה היהדות מושבתו לבאן והחיים מ אותו לשם, וככה יעמוד בין המצרים במצב בעי. ילדי הנכרים למשל יוכלו להשפיק בעולם והרומים וגם להגיע בידיעת היו עמם ה רמה, מבלי שתזיק לו זאת ללאומיותם תם. טעם הדבר הוא, כי לאומיותם קודמת גם ידיעת עצמם קנו להם עם יניקת הלב והידיעה הזאת היא מקורית, א פריורי, אצלם, ה הזמן והמקום. הידיעה הזאת היא יסודית, גלוי וכוונת ואשר על פיה ימדדו כל הידיעות ית ותהשנות, שירבשו להם בחיים. בעוד אשר ישחו בלי יסוד תחת כפות רגליהם, כי מ שדי אמם יקנו למו שני יסודות מתנגדים כמים לאש. ובכן יגדלו למין אנדרונגוס. יהודים הם, אבל לא באותה הצורה ובאותו הכשר בעיני ובעיני שאר חברי החושבים שאינם מנבילים את נכול היהדות בהודאת ענהגים בה היום, ולא גם בפשרוויזוים נלהב, בתשלום השקל וקנית מניה, אלא בידיעה תוך ונרעין, שלא באה בסרונין בין פרק בשעת ההפגרה מלמוד הנהוג. אלא בידיעה המתפשטת בנו וכנפש, מדעת ושלא מדעת. המשפעת מוזן לנפש ומדה נכונה לכל, אשר על האדם לסגל לו בחיים. ידיעה אין לומדים אותה ע"י התמדה הטבולה אלא רוכשים אותה...

ען שהידיעה הזאת עלוטה בספרותנו העתיקה רות של ימינו אלו, ויען אשר הספרות בשפה העברית, יוצא לנו, כי שפתנו היא היחידה, אשר יפתח לנו כל האוצרות הנוך כזה, הנוך של השפה העברית

הה גדולה ותשתדע במרחב רב על הה, מרות רגלי עתה. עליו עמדו בתים, חומות ובהם אזרחים וצבא רב. בימי הנסיך הוא עיר. עתה עומד ההר בענק סדורות העבר עולם שהיה. מצדו האחר עומדת חורבה זארית קיר החומה, שנהרסה. וזכר אני את ההר כבואי לעיר הזאת בפעם הראשונה הפצתי עיני את „העיר שנהרסה ע"י ההתרים“, די וברגלי עד כואי אל החורבה. שביל היה ולא שום עץ לאחו בו, כי המום הרגל. ודשא לבסות את מערומיו: סיד וחמר מרכבים מתפוררים, שרידי העיר או החומה מסכיב. והדונות נתקן דרכו. יש שבילים מכל העברים עצים ונאות רשא. האדם משעבר לו את ראי. אבל אינני מרגיש עתה אותו הצד ה הרומנטיקה הפראית. המתקנים שהתו רמות הגבנונים עם לשונות הגבעות נשאר

ימ אני ממילי אל השוק, אשר שם ירמסו ות האדמה ויהפכה לטימ-עקר. שורות שורות וצבות, מצבות בלי כתבות וממללים הרבה. ר קורא: בעלי מיקרי העיר, והשח ומט י נמנה על העניים.

אמריקה ותורקיה. במהרה דומיה ידעה גם ממשלת אמריקה להשתמש, להפיל חתימה על תורקיה ובוזה על כל העולם הישן, שיראו העמים, כי ישנה בתבל מסלכה צדירה חדשה, השולחת ודה החוקה למרחוק. בתואנה קמנת הערף, שאיזה אדם נתין אמריקה שבל נזק ע"י מרדת הארמנים שלחה ממשלת אמריקה אגרות מלחמה לחוף העיר הגדולה סמינא באזיה הקטנה. לא תכבוש אמריקה את תורקיה, זה היא אמנם רק במקר המוגסמריצה, להראות גדלה וידה החזקה וזרועה הנמוגה, אבל גם זה תוצאות שבר ורוע רוסיה במזרח הרחוק. בהיות יר רוסיה תקיפה לא היו מושלי אמריקה מעזיזים, לשלוח ספינות מלחמה לגבול תורקיה, כי תורקיה נחשבה עד בה בעומדת תחת השפעת רוסיה. עתה עונ מלך הבשן מת אתה צריך לשמרו גם מפני — האמריקנים, העם החדש, שלא העיז מעולם להכניס חממו בין הממלכות האדירות.

על המצפה.

שאלה חמורה.

היש עם ולאם כתבל, המוציא חלק מסוים מהבגנותיו לחנוך בניו במונו? הן עלינו להוציא הוצאות לחנוך כפלים. מהמסים, שאנו משלמים לממשלה ולמדינה ומההכנסות, שתכנים הממשלה מירנו באופן אמצעי (אינדירקט) מהויקים בתי ספר כוללים. ומלבד שחלק גדול מעמנו אינם משתמשים כלל בבה"ם הכוללים והם מוציאים בסף אחר לחנוך בניהם, בחדרים, הן אף אלה המשתמשים בזכותם בבה"ם הכוללים, מכרחים לשכור להם מורים עברים, ללמד את בניהם עברית, אלה משום בכור-אב (פיעטט), לצאת בזה ידי חובתם למסרת אבותיהם ואלה למען לא יהיו בניהם ריקים לגמרי מתורה ודה. ובזמן האחרון יש רבים המלמדים את בניהם עברית לשמה, בלומר לשם שפת עבר. הרעיון הלאמי אמנם לא הכה עדיין שרש בקרב כל בני עמנו, אבל בלי משים התננב מעט ממנו בלב רבים מבני דורנו והוא מתגלה בתור חפץ בידועת שפתנו ובמקרים רבים היתה ידיעת השפה כעין מורגאט לידועת הדת וקיומה. אין פה המקום לבקר את דעות כל הכתות האלה ולהוכיח עד כמה יש בהן מן הצדק והישר. אבל על הצד השוה שבהן אדבר בזה, והוא, שכל אלה המוציאים בסף לשכור מורה עברי, מגלים דעתם, שהם נאמנים ליהדות ואינם רוצים להתבולל בעמים. ואת דעתם זו

הם רוצים להנחיל גם לבניהם ביר המורים העברים. וזה עולה להם בדמים יקרים — וללא תועלת. כן, בלי בלתועלת ממשיה! ואת דעו נאאבות נכבדים ושימו אל לבכם. "למה תשקלו כסף בלאו לחם ויניעכם בלאו לשבעה?" כתוכחת הנביא. דעו את אשר נוכחו כבר מוכחים וגם אתם בעצמכם, כי סדר הלימוד העברי הנהוג עתה, בין בחדרים ובין בבתי הספר ובין צ"י מורים פרטים בבתיכם, אינו מכשר לתעודתו ואינו עושה כל פרי. לפנים, כאשר למרנו כשתים עשרה שנה רצופות בחדרים תורה לבד, בלי כל למד אחר, או ראינו תועלת, אם גם לא לפי ערך העמל וההוצאות. הנערים המכשרים ביותר — העלויים — נעשו "תלמידי חכמים", הבינונים למדו בי"ב שנה, להבין קראו "כספרים קמנים" והפשוטים יצאו "עמי הארץ", ריקים כמו שנכנסו. בזמן האחרון לא כן הדבר. היום גם המכשרים ביותר יוצאים מן החדרים ומתחת יד מוריהם הפרטים ריקים ובורים. מעט הרבר הוא פשוט, כי אין הלימוד העברי גקר בזמן היה ואינו תופש מקום בחיים הממשיים. לפנים היה כל יהודי חי בסכיבה עברית ע"פ התורה ומשתמש בכל כהביו בלשון הקרש, אף בעניני חול, כל חכמתו שאב מהתנ"ך ומהגמרא ומה שלמר הנער בחדרו, שמע בבית אביו נכפל ומשלש כמה פעמים. והיום אין שום נער רואה את עניני הלימודים העברים עושים רושם בחיי בית אביו, ואפילו אלה, שלא בקרו בב"ם כוללים, בעל כרחם מסירים מלבם כגדלם את כל מה שלמדו בנערותם. אין עוד המנהג בקרבנו להשתמש בשיחת חולין במשלים מהתנ"ך ומהגמרא, אין עוד המנהג לעין בשבת בספר עברי, העתונים הלועזים ממלאים מקומם. אין עוד המנהג לנהוג קורספונדנציה עברית, לנהוג ספרי מסחר עברים, לעשות שמרות וקונטרסים עברים (מלבד שמר מכירת חמץ). לכן עתה לא נוכל עוד לתת למלמי "ררדקי", לעכב את הילדים בה"עברי" שלש שנים, עד שלא ישאר פנאי לילדים המבקרים ב"ם ללימוד הרבה עברית. אנו יודעים בברור, שאין הקריאה העברית עם נקודות קשה ללימוד יותר מקריאת שפה אחרת והמלמדים המעכבים את הילדים בלימוד ה"עברי" יותר מחצי שנה מועלים הם בקדשי שמים ועושים מלאכת הי רמיה בזרון, למען ירויחו יותר. הם אינם אשמים בזה, כי-אם סדר הלימוד המקולקל אשם בזה, שהיה טוב לנערים, שלמדו בחדרים י"ב שנה ולא לנו. וכן מועלים הם (בשגנה) המורים המתחילים ללמד את הילדים חומש בתרגום אשכנזי דוקא, בעוד אין הילדים מבינים אף מלה אחת מהשפה הזאת. הרי זהבטי שמתרגם לילד את הצנדאוועסטא בלשון חנא. כל השנים, שילמד הנער חומש בתרגום אשכנזי

חיים בשביל העתיד... ורוח קל נושב ומחליק את פני ומישנני בתוך הרעיונות האלה.

השמש החלה להתחבא ולדרת מתחת לאופק. רמדומה האחרון מרפרף עוד כצל על הגנות הגבוהים שם בשפלה. אלה הם בתי התפלה. בית הכנסת שר היהודים מצד זה, בית התפלה של הקראים מצד זה ובמות לקטילים וינסורומים מצד זה. רוח מנשבת ואומרת תפלה בלחש, זבובים מזומזמים וצפרים מנגנים זמרהם, והרניסטר אומר שירה בין השמשות...

סביבי על ההר נראה זרם חיים. בעלי-בתים עם מספחתם על הצואר, נערים עם הנגנודל החדש, חייטים ובני-חייטים, נערות עם כובעות בעלי-ניצה, ילדים וילדות. הסביבה נעשה עירונית, האויר מרעל מהבל האדם. הכל ממיל הכל מפפפט, הכל שוחק, רק אני מתבונן ועוזב מחריש את הטיוול.

האליטש. ראובן פאהן.

ולא יבין את התרגום, הן אברה שאינה חוזרת. או גם אחר שיבין הנער גרמנית וילמד לתרגם א כל התנ"ך וגם מעט פירש"י ולצאת ידי כל הדעו גם מעט גמרא, אם יבקר הנער בב"ם כוללים והלמו העברי רק מפל או לוקוסו אצלו, כשפת פרנציה א מוויקא -- או כשיגדל הנער יהיה "עם-הארץ" גמור בתורה ולשון עבר, גם אם הוא בעל כשרונות גדולים או כמו שאמרו לפנים "שיש לו כלים". כי כל למו מפל או של לוקוסו, שאין משתמשים בו בחיי יום יום, ישכח מהרה ולא ישאר כל זכר לו במת האדם. "כל מלה רלא רמיא עליה דאינש עבר לר ולא אדעתיה". וכל עמל ההורים היה לריק וגם עמלנו לבנינו היא לריק, אם לא נשנה מהרה את סדר הלימוד מעקרו. ומוסר אני מודעה מראש, כי לא באלה אני מדבר, השולחים את בניהם י"ב שנים לחדרים ואינם מלמדים אותם שום רבר מלבד תורה. אני מרבר פה מאלה האבות המלמדים את ילדיהם גם למודים אחרים בב"ם.

מה עלינו לעשות, אברר במאמר הבא.

האיר המורה.

בכל כבוד התנועה הציונית, אשר רבשה לה בעולם במשך שנות קיומה, עוד לא נראה פעלה והדרה בתוכנו. עוד העם עומר מרחוק. בית ישראל עורנו מוכה לרסיסים. יען כי בעיני הנאמנים לדתם ולכל דרכי היהדות העקר היה חסר לה. הציונים העמידו את הציונות אך על הלאמות לבד ויאמרו, כי רבר אין לה עם הדת. ע"כ לא היה בכחה, למשוך את לבות בני עמנו אחריה. אצלנו אין הדת כדבר חוץ ממנו, שנוכל להפרידה מהלאומות, כמו שהוא בעמים אחרים. דתנו היא עצם מעצמינו, היא נפשנו, רוח אפינו, שהחיתנו בגולה בלי כל קניני עם, והיא מסרת כל לאומותנו גם להבא. אך למען קיומה נלחמו המכבים וכל גבורי ישראל אשר מעולם. לא הלכו לכבוש ארצות סתם, בעמים אחרים, ואך בעבור קיום התורה שאפו לחרות ארצנו. ולכן במרם נגלתה הציונות באיראלו העקרי של העם, לא מצאה את לבבו נאמן אליה. אצל רוב עמנו הדת היא עקר יסוד הציונות, כי אך היא נותנת לנו את האמונה בשיבת ציון. ומה שכחה מוכרח לצאת אל הפועל. והנה לפנינו אגודת "המזרחי", אשר הסתעפה מהציונות ואשר חבריה נספחו אליה אך בכח הדת, אשר הריחו בה. הם נובחו לדעת, כי למען קיום התורה נחיצה לנו ארץ מיוחדת, הארץ אשר נהנה לנו בעבודה. אמנם התקימה בנו התורה אף במשך ימי גלותנו, בתה אבותינו את נפשותיהם עליה ותעל להם בקרבנות הרבה. אבל שונה הוא מצבנו בעמים היום מלפנים. מצד אחד יסגרו בערנו את דרך עץ החיים, לבל נוכל לחיות לבדנו בהיותנו נפרדים מהם. ומצד השני יפתחו לפנינו פתח, להסתפח בנחלתם ולהתבולל ביניהם. ע"כ כשל כח הסבל של בני דורנו, לחיות חיי עוני ולחץ בעוד שימצאו רוח והצלה ממקום אחר... ואלמלא נגדו וכו'. ונוסף לזה החנוך המקולקל ואי המסודר, הגורם שבחת התורה מישראל. לפנים לא נראה כ"כ קלקול, אבל בהצטרף עתה הסבה החיצונה האמורה, רבו בינינו פורקי עול ומפירי ברית, מסיתים ומדיחים, מהרסים ומחריבים. זאת לנו מהפוזר בקרב זרים. זאת ראו טובי עמנו החולים על שבר עמם ונפשם התמוגגה למראה העזובה, ולכן בהתעורר התנועה הציונית על פי סבות חיצוניות, מחרות ומרדיפות יחד, וה' הקים לנו איש כהרצל, אשר משך כבירים בכחו לתנועתנו, ותהי על ידו לתנועה מרינית גדולה, ראו בזה אצבע אלקים, כי יום לבנות את בית ישראל עתה. זאת היא תולדות "המזרחי", אשר היתה היום לתנועה רבה בישראל. והיא התאסף עתה לכנסיה גדולה בפרעסבורג ובה ישתתפו רבנים גדולים מכל ארצות פוזרנו, ויש לקוות מאתה גדולות ונצורות. כי מה שלא עלתה בידי הרבנים, אשר אמרו לשמור את היין בעוד החבית שכורה, תעלה עתה בידי הרבנים, היודעים לחבר את הדת והלאומות יחד. הציונות תמלא עתה את תעודתה הפנימית בהכשרת העם,

ברור אצלי: פה שוררת שנאה כבושה בלב הקראים והיהודים זה על זה. שנאת היהודי היא דתית; כשר הדבר לפניו אם בן דת אחרת עושה כזאת ובוזאת, אך כשרואה הוא אנשים, שיש להם תורה כתובה ע"ג קלף והם "קרקפתא דלא מנח תפלין" — מיר רגשותיו הדתים נפגמים והנשמה הישראלית נפצעה... שנאת הקראים היא — שנאת הבן הצעיר — לבכור, שנאת החלש — לתקיף...

לא פעם אחת התהלכתי ברחובם. נמיתי און, לשמוע שיחת ילדיהם בשפתם המיוחדת, ושרגון טטרי. באתי לבתים ישנים — לשם ידיעה וחקירה. המוזה על משקוף הפתח בכל בית. ויש בתים בנוים פנימה ע"פ תבנית ישנה — תקרת קרשים ממעלה, בלתי מטוידה, ומתחת לקרשים קורות-עץ ועליהן חרותים פסוקים מן המקרא עם תו "מגן-דוד". על שאלותי השונות לא מצאתי המיד מענה, אף בי קבלוני בספ"י, בדעתם, שהשקפתי הפשית ממשפטים קדומים. דואים הם בכל איש המתקרב אליהם מרגל, ונהזרים להראות רק צד האור, ובמקום שהצל מרובה — הם מסוגרים...

הם חיים בשביל העבר היותר רחוק, ואנחנו

צוררנו מבית. בעסק בסלאבוניה נפתחה ביום א' אספת ציונים מכל ארצות הנגב: סלאבוניה, קרואציה, בוסניה, דלמצייה, סרביה ובודגריה. היושב בראש שלה מלגריה אל הקיסר ויעש אזכרה לד"ר הרצל. פתאם קם סער גדול. בוגדי עמנו, היהודים המתבוללים. התנפלו על קהל הציונים בצעקות וגרופים וישביתו את המו"מ. הקומיסר במל את האספה. איך לא יבשו הרבנים והחסידים להיות חברים לרשעים. הנלחמים בציונים יעזרו את היהודים משנת העולם. שהם מישנים אותם על ברכי הגוים, להכרית את היהדות? איה מליצתם היפה, שהם נושאים תמיד בפייהם: "את משנאך ה' אשנא"?

66

מכתבים מערי המדינה

66

קראקא. הרב הגאון מו"ה יהודה ליב צירלזאהן מפרידוקי בקשני בכתיבתו אלי לפרסם ב"המצפה", כי במחברתו "מלחמת רוסיא ויפניא", אשר שם הוא מדמה את היפנים לעמלק ומוכיח את צדקת הרוסים, לא היתה בוונתו ל"ח. ופה נשקפת השכט", כדברי העורך ב"המצפה" נדיון 13, כי אם לשכך בזה את סער התמון הרוסי, המאמין ע"פ צוררנו, כי במלחמה המעציכה הזאת היתה יר היהודים באמצע, וגם בשביל שלומה של מלכות, הנחוצה מאד להטבת מצב אחינו במצוקת העת הזאת, ורק בשביל זה התעורר לחבר את ספרו הנ"ל ולא לחנוף להממשלה ובשביל כבוד ותועלת עצמו. — הרב דנ"ל מפורסם בכל תפוצות רוסיא בתור אחד הרבנים האדוקים, אשר יד ושם להם בספרות ובמדעים כלליים ודבריו מוכשרים ביותר לפעול על לב האזרחים והמה נותנים אמון לדבריו. הספר הנ"ל נתפשט בין האזרחים וכפי הנראה יצא במהדרה שניה. יוסף לאנדא.

קראקא. כיום כ"ו אב הובל פה לקבר ר' זאב וואלף וויינסבערג בן תשעים ושלוש שנים. הנפטר היה אחד מיחידיו סגולה, מחכמי הדור הישן. לפניו בישראל, וגם בעירנו דרכי החנוך והלמוד היו עקלקלות, אין מי יורה דעה, יבין שמועה עפ"י דרכי התניין. את השפה העברית לא ידעו ולא למדו המלמדים, וכל דורשיה לא ידעו שלום. עד שקם ר' זאב וואלף וויינסבערג, למרן גדול ויודע שפתנו עד להפליא, משביל וירא שמים, כל הסגלות והמדות, אשר מנו חבמינו ז"ל לעוסק בתורה לשמה, היו מחוברות בידו. גדול מספר התלמידים, אשר למדו אצלו, וגם אני זכיתי לשמוע תורה מפיו. חבה יתרה ונעימות הרבה, היו בסדר למודו. הוא הראה לנו באופן ברור, כי הדין והדרש מיוסדים כחקי השפה ולא אחת ושתיים במלה אחת. או ראינו, כי בלי ידיעת הלשון על בוריה לא נוכל להבין את התנ"ך וכל שכן התלמוד. היו ימים להנפטר, אשר לא היה לו אפילו פת כמלת, אבל לא הגיד לאיש רכב, למד אותנו כמו בכל יום ויום כשמתח, וכפנים שוחקות קבל אותנו, אפילו את אלה התלמידים שלא שלמו לו. מעטים כאו לחלק לו את הכבוד האחרון וכמעט שכחוהו, אבל "אין מלויים לו ובו' אלא תורה ומעשים טובים". — הנצב"ה. סיני פעלין.

קראקא. (לץ טפש) כרית כרותה להם לשונאי ישראל, אשר ככל עלילה, שהם בודים על יהודים יש טפשות מכוערה, ער שיחיה המעליל ללעג ולקלם בעיני מוכינים. העתון הפולני "נוכא רפורמא", אורגנס של הרמוקרטס, שחצי חותמו יהודים, הילך ובורה עלילות שוא על קהלתנו ועל רבנינו. לפני ימים אחדים הודיע בכל כבוד ראש את קוראיו היהודים, (שבוראי התפרץ שחוק מפייהם בקראם זאת), כי הרב אכ"ד פה הרה"ג רח"ל הורוויץ שלח פקודה אל הסוציאליסטים היהודים, לכל יקהילו אספית לשבת, כי אסור לחלל את השבת, והיום המציא המצאה חרשה והוא מדמה שבנה יעשה את היהודים לשחוק ולא עשה לשחוק רק את עצמו. הוא מודיע לא פחות ולא יותר, כי נשיא קהלתנו פקד על הרב ד"ר תוך, להתפלל בכל יום על נצחון חיל רוסיה במלחמה ולעשות בכל שכת אזכרה לפלעהווע.

רישא. מקרה נורא קרה בכפר קרועמיניץ הסמוך לעירנו. לחובר האחויות היהודי שנעוויים יש פקיד יהודי. הפקיד הזה שמר בלילה את האלומות העומרות על פני השדה, לבל יגנבו האכרים את התבואה. כשבוע שעבר ביום ה' בלילה באו ארבעה

45 רבנים ארתודקסים מאונגריה. בלם אוסרים את הציונות לא בראיות מן התורה ומן הסברא, כ"א ע"פ שמועה, ששמעו מאיזה מקום ברוסיה, כי אין בין הציונות המזרחית ובין הווינית כלום. אכן נודע הדבר: יד המלשין הפולטכי היתה בזה. החכם להרע הזה יודע, כי אין רבני אונגריה בקיאים בעניני ציונות ויתן להם ידיעות שוא כרכו, הלשין, הוציא דבות שוא, למען היתה הציונות למפלצת לרכני אונגריה. אפס יש לדעה, כי מלבד 45 הרבנים האלה ישנם באונגריה עוד במאה וחמשים רבנים ארטודקסים, שלא התחברו לרבני המחאה; שנית בי בין מ"ה הרבנים המוחאים ישנם נכדי רכיים, אשר הציונות להם למקש מטעם שהזכרנו בהערה למאמר הראשי בגליון הקודם; שלישיה, בי יש ביניהם רבנים ארטודקסים, שארוניהם ראשי הקהלות הם מתבוללים גמורים, פושעי ישראל ועל פיהם היתה שימה, שלחמו רבניהם נגד הציונות "הריאקציונרית", המעכבת את השמדת ישראל, ובטוחים אנו, שכמו שרוב רבני המחאה בגרמניה נהפכו לציונים, כן יהפכו גם אלה בקרוב. ויש עוד להזכיר, שה"אללג. יור. צייטונג" מבוראפסט, אורגנס של היהודים הארתודקסים, שעורכה הוא הלמיד חכם וירא ה' יותר מכמה רבנים אונגרים וקנאי בדת. כחסידי גליציה ממש, היא חולקת על רבני המחאה ומוכיחתם על קלות דעתם, שדנו דין הציונות לחרם כטרם חקרו ודרשו ובטרם שמעו טענות המצדדים בזכותה.

סדר היום של אספת המזרחי בפרעסבורג

אשר תהי' בהימים י', י"א, י"ב וי"ג לחדש אלול.

- א. פתיחה (הגאון ראש המזרחי ר' יצחק יעקב ריינעס האב"ד דק"ק לידא).
- ב. בחירות לשכת האספה ושאר הועדים.
- ג. הציונות והדת (הרה"ג ר' הלל קליין האב"ד דק"ק ניו-יורק והרה"ג ר' נחמיה צבי נובל האב"ד דק"ק לייפציג).
- ד. המזרחי וההסתדרות הכללית של הציונים (הה"ג ר' משה אריה ראטה האב"ד ור"מ דק"ק פאפא).
- ה. הצעות חקי ההסתדרות.
- ו. תעמולה. (הה"ג ר' יהורא ליב פֿישמאן מעיר מרקולעשטי).
- ז. הספרות (הרב הסופר ר' זאב יעבץ מווילנא).
- ח. חנוך כני הנעורים. (א במזרח אירופא והה"ג ר' יהורא מנחם סג"ל לאנדא האב"ד דק"ק באשאשני).
- ב) במערב אירופא (הה"ג ר' דניאל פֿינק רב בוויין). העתונות.
- י. אתרוגי אה"ק (הה"ג ר' נחום גרינהויז האב"ד דק"ק טראק).
- יא. הכחירות.
- יב. הצעות שונות.

האספה תחל בשעה העשירית בבקר.

לשכת הסתדרות המזרחי.

הספדים. ביאנוב אצל טרמכובלא הספידו את הרצל הרב אב"ד ר' שמעון כאב"ד והמגיד ר' יצחק פינקל. — כווינויוב הספיד ה' ווערפעל. שם עשו יושבי העיר להם לחוק להדכיק כל איש בכל שבוע מארקא ציונית בספר העשוי לדבר.

לורד רותשילד ציוני. ידוע, כי בהיות הרצל ז"ל בפעם האחרונה בלנרן רכש לו את הלורר רותשילד אל הציונות. עתה הראה הלורר את ציונותו בגלוי כהשתתפו בתשורת העם לבני הרצל בסך 4800 כתרין.

על אדות אונאנדא. המלאכות הציונית למזרח אפריקה, לתור את הארץ, אשר תתן ממשלת אנגליה ליהודים, תלך בחדש נובמבר לדרכה. חבל תרים מאפריקה הדרומית לכבר היו שם מדעת עצמם. המה משבחים ומפארים את הארץ, כי טובה היא מאד מאד. ממשלת אנגליה עודנה ממתינה לתשובה מצד הציונים. הערעור מצד יושבי הארץ לא עשה כל פעולה ולא ישיב את הממשלה מדעתה.

באשר קוינו לה מראש. כי רק הרבנים הציונים ידעו למעת בבית ישראל את הטוב והמועיל לפי רוח תורתנו. למען ימצאו בני עמנו את הכל בתוכנו ועל פי רוחנו, ולא יצטרכו עוד לינק משדי זרים. אז תהיה הציונות שיכה לישראל ולרת, וה' יכונן את מעשי ידני. חיים משה זילכערשימץ.

מה עתה?

ימי האכל חלפו, חרל הבכי, הלילות נדמו, יבש מקור דמעותינו, ורק הפצע העמוק והכאב נשארז בלבותינו, ואלה לעולם לא יעברו. ועד רור אחרון התפרצנה אנחות על אברן עמרת ראשנו. אבל כאנחות לבד לא יושע עמנו. עלינו לפעור ולעשות; הן זאת היתה שמת הרצל ועל מזבח העבודה הקריב את חיתו. בימי אבלנו לא עלה על דעת איש, לחשוב בדבר עבודהנו. הבכיות והיללות קרעו את לבבנו, כנדהמים התהלכנו איש בצר רעהו. החשך כסה את שמינו... אך לכל זמן. עולם כמנהגו נוהג. והעבודה מה רבה לפנינו! מצב עמנו המורה לא הושב עוד. מצוקותיו יתרבו מיום ליום. מצבנו-המוסרי והחמרי, הוא כל כך שפל, עד שבל רגע, שאנו יושבים בחבוק ידים, אנו חיבים בנפש עמנו. על כל מדרך כף רגלנו נמצא כר נרחב לעבודה. רכה העווכה בקרב עמנו. עתה רובצת עלינו החובה לעבד עבודה כפולה בתחיתנו הלאמית. עד עתה היה הרצל כתוכנו, ושקולה היתה עבודתו כנגד כל עבודתנו אנו; עתה אבד הכח העוכר היותר גדול, ורק רוחו הככירה נשארה בקרבנו, ואותה הרוח הגרולה מעוררה אותנו לעבודה. חכמינו אמרו "מיתה הצדיקים מכפרת". כן מות מנהיגנו האהוב כפר על כל המריבות הפנימיות, שהיו בקרבנו בעת האחרונה ויפריעונו מעבודתנו הלאמית. הלבבות התקרבו, הרגשות האחדו. רגש אחרימלא עתה את לבות כל הציונים: למלא את רצון הרצל, לגמור את מלאכתו אשר החל ולשכלל את הבנין, שהקים ברוחו הככיר. ההסתדרות הכללית תלמד אותנו, בי כל רעיון גדול, שהתעורר כאיזו תקופה, התבסס ביותר אחרי מות מחוללו וביחוד באשר הקריב העומד בראשו את חייו על קיומו. אמתת הדברים האלה רואים אנחנו גם ברעיון הציוני. עבודת הרצל, שהיתה כמעט עד אפיסת הכחות, הרחיבה את הרעיון במשך עת קצרה כזאת על כל בדור הארץ. תקוה טובה לנו, כי מות ראש הציונים הראשון יועיל לנצחון הציונות. לכן אחים, קחו את המשומים בידים, חתרו בים צרותינו והומה והזועף, להביא את אניתנו הרפה אל החוף הבטוח, שהראהו לנו רב-חובלנו הגדול. חובה קדושה מוטלת עלינו, לאחוז בכל מקרה הבא לידנו, לקרב את לבות עמנו להציונות, המפלט האחד, אשר בידו להצילנו מאבדן הגוף והנפש. חלק גדול מעמנו עומד עתה בידים פשוטות ומחכה רק שנתן לו את ידנו. אל נא נתן להרגע הזה לעבור. עוד מעט ויתקררו הלבבות וקרח עולמים יכסם. עלינו להניף את הפטיש בעוד הכרזל חם, והרכה, הרבה נרכוש עתה, אם רק לא נשב בחבוק ידים... ציונים! עלינו להראות למתנגדינו הפושעים אטומי הלב, וגם לאדוקינו התמימים, עצלי המחשבה, כי בקבר מנהיגנו לא נקברה הציונות, כאשר ידמו ויתפארו בפומבי. עלינו להראותם, כי שמש הציונות לא שקעה; להפך, הוא מזהירה ביתר עוז, הרצל סמך את ידיו לא על ראש ה"אחד", כי אם על כלנו ורוחו הבכירי פעם בלבותנו. ובמה נוכל להוביח להם את אמתת הרברים האלה, אם לא על ידי פעולתנו, שנפעל ונעביד עתה ככחות מאוחרים לטובת רעיונו? נעזבה את שק האבל, נמחה את רמעותינו ונקיצה לעבודה!

מחאת הרבנים באונגריה. למחאת הרב מוואיטצען נגד האספה הציונית כפרסבורג הסכימו

אברים עם שתי עגלות גדולות, לגנוב חטים. באשר התחילו להעמיס את האלומות על העגלות, נגש אליהם הפקיד ושאלם על הפצם. בתור מענה על השאלה הוציא אבר אחד מצלחתו קנה-רובה ויור עליו שלש פעמים. שתי פעמים החטיא את המטרה ובפעם השלישית פגע הכדור בגלגלה היהודי מאחורי האזן ומחלתו אנושה מאד. הרופאים עשו לו נחוח ויש תקוה לחייו. גם מהמקרה הזה נראה מה רע ומר גורל היהודים יושבי הכפרים, בעלי האחוזות והחבורים. המסים כבדים מנשוא, פועלים אין להשיג והמשיג משלם להם כפי משאלותיהם, קצת התבואות נלקו בשרפון בקיץ הזה, ואחרי כל אלה יבאו האכרים בעגלות גדולות לשדות יהודי, לגנוב תבואתו ואם ימיה בידם יתנוהו. בה חי היהודים אינם בטוחים. — בעירנו נוסד ועד לקיץ כסף בעד הנשרפים בסאקאלוב. הנראף ואמאסיקי שלח להם וואנאנים אחרים מוזן להחיות את נפשותיהם וגם קרשים, לעשות להם לע"ע סבות ועוד ידו נמיה. ביחוד הצמיין בעירנו מר וואלף ליבט בהשתדלותו לקבץ כסף, לחם ובגדים לאמללים האלה לישורים באלה נאנה באמת תהלה. — ביום א' שבוע הזה נשרף יער אצל ליזענסק והבמה הקתולית הגדולה, אשר שמה ינהרו המונים אברים פעמים בשנה, להתפלל שם. — בעירנו יוצא לאור עתון פולני אנטיסמיטי בשם "גלאס רזעשאַווסקי" זה השנה הששית. בכל גליון בראש המאמר הראשי נרפסה הדעוויוע "קנו רק אצל נוצרים". בשבוע שעבר הובא מאמר ארוך, אשר בו שפך הכותב חמתו על הרצל והציונים וראוי להרים על נס לעיני כל ישראל, כי רוב חותמי העתון הזה יהודים המה. — מר מיכ"ה במאמרו "האדוקים והציונות" בגליון הקודם לא צדק בהצדיקו את האדוקים והרשיעו את החברות הציוניות. הכותב הראה, כי אינו מכיר את מצב הרבר לאמתו. כבוא דרשן ציוני לעיר, ליסד שם ח' ציונית, ירעישו הקנאים את כל העיר, כי בא "ההשמיר" (אויסשמיר'ען) את היהודים ולא יאבו אף לשמוע את דבריו ואין איפא את מי להוביח. שנית לא נבון הוא, כי הציונים הם רק חברים לקריאת עתונים חנם. הם ציונים בלב נפש ובעד הציונות ימסרו אף את נפשם למרות הרדיפות, שיסבלו מזה ומזה. והמלחמות והמהלמות בין ציונים וסוציאליסטים תעידנה על זה. מענדל קארפף.

רישא. נשבת קדש שעברה אחה"צ עבר בחור ציוני אחד דרך ביה"מ של החסידים, פתאום התנפלו עליו קנאים מתוך הביה"מ וימשכוהו אל הכית פנימה, ושם כהוהו מכת רצח ויקראו בקול מנצחים: המיתו את הציוני! הפשיטו עורו מעל בשרו! הכחור נמלט מתחת ידיהם ויברח על נפשו. מררה התפשטה השמועה בכל העיר ותבוא גם לאזן הציונים, ויהלקמו חברי המובה, איזה מעוזי-המסחר הציונים, ויפרצו אל תוך ביה"מ ויאמרו לעשוה נקמה בחסידים, אולם הפוליציה הפריעה את מחשבתם, בפרצם אל תוך הבהלה, ואחר דרשם היטב, מסרו הרבר אל בית-המשפט. משה וויזענפעלד.

ליזענסק. הכפר פיס קראוליטש הסמוך לעירנו עלה בלו על המוקד. ביום א' בשעה התשיעית בערב פרצה האש באסס התבואות, אשר ליהודי יוסף בידנבוים ובהרף עין התפשט הלהב בכל קצוי הכפר. יותר ממאה ועשרים בתים אכלה השלהבה, מלבד שתי מאות וחמשים נדונת ובניהם בעשרים בתי יהודים, שלא היו בטוחים באחריות. מעירנו נשלח להם לחם ובגדים.

דוד ליעבערמאן. המחלה המתדבקת "השרפות" לא הדרה גם את עירנו, אם גם "בחסר". בליל ב' שבוע זה עלו על המוקד שני בתים גדולים ובתוכם חניות ומגזינים של יהודים.

פרעמישלאן. ביום א' שבוע זה נשרפו שני מארג יער בכפר הסמוך לעירנו. לא נידע עודמי המציה, יש אומרים, כי ילדי נוצרים הציתו את האש ויש אומרים, כי אבר השליך נפרון על הארץ והאש הגיע אל סבכי היער. מיכל פריעד.

סניאטין. ביום ו' שעבר אבר א"ע לדעת ע"י הלחה על עץ בכפר קולאטשין בחור יהודי בן ב"ד שנה ושמו פינחס בירנבוים, ממשפחה נכבדה, סבת הרבר היא, כי הציקה לו אמו תמיד בדברים בומים. בו ביום אמרה אליו, בי לו בשר לה אדם, בי תלה את עצמו, היתה שמחה. בנה עשה רצונה בכעסו.

טשארטקוב. גם ביאניעליניצא הסמוכה לעירנו נגעה הקופת השרפות. ביום ה' שעבר בלילה פרצה פתאם אש מטבור העיר מבית יהודי וכרנע אחזה האש בכל בתי הרחוב ובשלש שעות היו כעשרים בתי יהודים עם חניות למאכלת אש. הנזק יעלה לערך מאתים אלף בתר. חמשים בתי אבות נשאר בערם

ובחסר בל. אשה אחת קבלה לפני השרפה סך בסף לנדן בשביל בתה מאת בנה העובד עבודת הפרך בעולם החדש וגם הכסף הזה נשרף.

פ. ימפל. וויין. בחפירה תחת בית-הבשול בחצר בית-המלכות נמצאו עשרים ואחד שבתי מצבות של קברות היהודים משנות המאה הראשונה לאלף הששי, היא זמן ר' יצחק בעל "אור זרוע" מוולנא. על שתיים נכרו האותיות "אסתר בת...", "צפורה אשת ר' דוד". קרוב לשם היה ביה"ק ליהודים עתיק-ימין ונתרחק בש' 1385 לסה"נ ואחרי זמן הגלות בש' 1421, שק"ן יהודים נהרגו או ורבים שחטו איש את אחיו, נהרס עד היסוד וע"פ פקודת הנסיך אלברעכט החמישי העמד על מקומו מקלט בית-ניזרים, ואבני-המצבות נקבעו בכנין הבתים בעיר ומגרשה. כאשר שבו היהודים מן הגולה ויבאו הלוס, עשו להם ביה"ק בלעאפאלדשטאדט (אויף דער אידע) ואח"כ, בראשית ש' 1600 במחוז ראסוי (זעענאססע), הוא הישן הנצב עד היום הזה, — גם בבמה הקתולית, אשר בחצר הקיסר נמצאות מצבות עבריות בין אבני היסוד והכפה.

המצבות נמצאו מונחות לע"ע בבית המוזיאום אשר בחצר הקיסר. — האנטיסמיט ווערנאוימול"דייטשעס פאלקסבאטמ" ברא מלבו דבר שקר, כי הרוצח של שר הפנים ברוסיה הוא יהודי, ציר-ישראל, שליח הכולל, אשר קם להשיב נקם. ובאמת לא רק בשביל ישראל באה הפורענות, הלא היסורים המרים של היהודים המרודים ברוסיה הם כמר מדלי לעמת צרות הפינים והארמנים ושאר הלאומים; אפס בי מלאה סאת כמשלת הרשעה השנואה, וכשל בח הסכל ממשא שרים ויועצים, הרודים באף, מקל ורצועה, והבל מתאוננים ומהלוננים על-פי החירות לפני בעל-צפון, שאין למו תשועה, אולי תעשת הצאר וירגיש הצער וידע את התנועה! — והנה תהת הנרצח יקום מיניסטר חדש, ע"י התמורה תשתנה הצורה, אבל השטה הנעצבה במקומה נצבה! למה"ד לאותו ילד רך וענוג, שנתסר קשה מאת הריש-דובנא בחדר מקרי-דרדק, על כי לא אבה קרוא בסדר התפלה המנחה לפניו, והנה הנעד בואב ובובה ויספר אל אביו ויהאונן באזני המלמד, וידבר על לבו וישאיהו לשוב להחרר, ויבטיחהו, כי ישונה המשטר והסדר, וכי יתפטר המכה העומד על גבו, ואחר הטוב ממנו ימלא מקומו בבית רכו. וימאן הילד להתחנם ויאמר: כל זמן שהסדר'ל קבוע וקים מי זה לידו יתקע, כי הבא תחת הראשון לא יוסף להכות אותי?

מו"ח.

מכתבים מרומניה

וואסלאי. עירנו עיר קטנה ובה שני רבנים וארבעה שוחטים. סבת הרבר קלה להבין, כי הוא המחלה הנושנה "מחלוקת", ששררה מאז בעירנו. לפני איזו שנים עלתה בירי מנהיגי עירנו, לעשוה שלום ובעת שקטתה העיר מריב עלתה בידם לעשוה בית חולים. עברי בנוי לתלפיות, בית ספר עברי עם חמשה חדרים מרוחים, מרחץ עברי מדרני כולל בהדרו, אשר בנינו עלה ליותר מששים אלף פר', בית אפיה לאפית המצות לפסח עם כל המכשירים, מוסד בעד פרנסת עניים ועוד. ובבן היתה קהלתנו קהלה למופת בין הקהלות העבריות ברומניה. זה איזו שנים עלו אנשים מדלת-העם להנהגת העיר. בכל משך שבתם על כסאותיהם לא עשו מאומה לטובת העיר. רבה העזובה בבית החולים, בית הספר נסגר, אף שהכנסות הקהלה גדלו מיום ליום. אנשי הקהלה בקשו חשבון ממנהיגי העיר ולא אבו שמוע. על בן נלחצים היו אנשי חברה "עשו-טוב" פה, שהמה גם טובי העיר, לפתוח בית הספר על חשבונם רק בתמיכה קטנה של ארבעים פר' לשבוע מצד קהלתנו. אחרי עבור שנה אחת לפתיחת בית הספר נוכחו לדעת, כי נחוץ מאד הבית הזה לעירנו ובי נחוץ גם להגדילו ולפתוח בית ספר לנערות. אז החלו לדרוש מאת מנהיגי עירנו שיצונו את משרתם ובי יבאו אנשים יותר מהוננים ובשרים מהם, למען יהיה לבסף מוצא בעד כל הרברים הנ"ל, הנחוצים לטובת העיר ובי כסף עניי עירנו לא יעלה בתהו. כאשר עברו שני ירחים אחרי ההתראה ומנהיגי עירנו לא אבו לעזוב את משרתם, אז ראו בעלי חברה "עשו טוב" לנחוץ להבדל מהעדה הרעה הזאת וימשבו על צדס את הרב הנאון ר' בנימין ראבינאוויטש (אחד משני הרבנים פה) ואת השו"ב המומחה והגדול בתורה ר' חיים פנחס נ"י (ג"ב אחד מארבעת השו"ב"ם פה) ויחלו לשהומ עופות בחמשה באן מבל עוף, שני פ"ר מבהמה רקה וארבעה פ"ר מבהמה נסה (במקום עשרים באני מכל עוף,

עשרה פ"ר מדקה ומ"ו פ"ר מנסה). בכסף הזה יחזיקו את בית הספר, יפרנסו עניים, ו"כלי הקדש". והצד השני יחזיקו את בית החולים וכלי קדש שלהם. בודאי לא יעברו ימים רבים במצב בזה ובעה"ב יתפשו, ויבחרו להם מנהיגי-עיר אנשים, אשר יהיו ראויים לאותה אצלתא. — אבל זה עתה שמענו, כי הרב ר' סנדר טייביש מהצר שכנגד התאמר, כי כתב לגאוני ורבני גליציה, שישלחו אסור על השו"ב ר' חיים פנחס. לכן באנו לבקש ולהזהיר את כבוד רבנינו וגאונינו מחו"ל, שלא יהינו לשלוח אסור על השו"ב ר' חיים הנ"ל עד אשר יחקרו ויודשו את גוף הרבר גם ישאלו את הרב ר' בנימין ראבינאוויטש פה, בדי לקיים את הכתוב שמוע בין אחיכם ובו'. ותבוא עליהם כרבת טוב.

הכותב למען השלום לוי סג"ל.

מקרב ומרחוק

תמותת ערי גליציה. ע"פ רשימה סטאטיסטית, שנדפסה בירחון הוויני. סטאטיסטישע מאנאטשיטש"ט, מתו בחמש השנים משנת 1896 עד 1900, מכל אלף נפש בכל שנה, בערך ממוצע, בלבוב 25.1, בקראקא 23.7, כבודי 21.6, כרדוהוביטש 27.1, ביארסלאו 21, בקולומיא 21.7, בפרעמישל 20.6, בסאמבור 28.4, בסטרי 28.1, בסטאניסלאו 18, בטארנופול 23.3, בטארנאו 21.7 ובפורנורוע 20.7. משנת 1900 והלאה התמעטו המתים בכל עיר. בשנת 1903 היה מספר המתים מכל אלף נפש בלבוב 23.1, בקראקא 18.8, כבודי 21.3, כרדוהוביטש 25.8, ביארסלאו 16.9, בקולומיא 20.4, בפרעזעמישל 18.5, בסאמבור 23.7, בסטרי 23.8, בסטאניסלאו 15.7, בטארנופול 17.3, בטארנוב 15.7 ובפורנורוע 16.4. בסטאניסלאו ובטארנוב ימעטו איפא המתים מכל ערי גליציה הגדולות. — גם מיתת הילדים תמעט משנה לשנה בערים, כעבור התרופות החדשות וחקי שמירת הכריאות. בקראקא. למשל. מתו מתוך 10.000 נפש אדם בשנת 1899 22 ילדים בטרם נמלאה שנה לימי חייהם; ובשנת 1903 רק 14 ילדים באלה. בטרם נמלאה להם חמש שנים מתו מעשרת אלפים נפש בשנת 1899 111 ילדים ובשנת 1903 רק 83. גדולים משנת ה"ו עד שנת השלשים מתו בשנת 1899 49 מעשרת אלפים נפש ובשנת 1903 רק 42. אבל גם מיתת הזקנים מעטה. בשנת 1899 מתו בני חמשים עד שבעים שנה 70 נפש ובשנת 1903 רק 63. למעלה מבני שבעים מתו בשנת 1899 35 ובשנת 1903 29. על בני שלשים עד חמשים שנה ישלוח המות בקראקא יותר מכל ערי אוסטריה. מכין המחלות התמעטו מחלת השחפת, הדיפטריה, השעול המחנק (קייכהוסטען) אדרא (מאזערען) והאכעבעות.

אבל התרבו דלקת הריאה ושארלאך.

עפר בוער באש. אדמת המארה אצל אָלעסע בוערת באש זה כל השבוע ואין לככות. עד כה נשרפו ק"כ מורג.

שביתת הפועלים בכוריסלאו ננמר במפלת הסוציאליסטים. שמונת אלפים פועלים סבלו רעב ארבעה שבועות לשוא, וכאשר לא יכלו לסבול יותר, נכנעו המיליונרים הנוצרים ישחוו על משבתיהם, כי מלאו בזה רק את חפצם, למען יוכלו להוריק את כליהם מן השטן החי, כי לא להם כלים, לשים בו שמן חדש. רק באחת נצחו הסוציאליסטים: היהודים שזנאיהם סבלו נזק, היהודים בעלי המכרות הקטנות אבדו הרבו. וראש האזרחים היהודי בכוריסלאו הודח ע"י נציבות המדינה. שלוח יד בכסף הדואר. פקיד הדואר אלכסנדר זדינסקי באשוייעצים שלח יד בכסף הנשלח מאמריקה מאת אכרים פולנים לקרוביהם האביזנים ויגנוב באופן הזה סך מאתים אלף בתר. הגנב לא נתפס.

נביאה. כביהם הצפונית על גבול זכמים פרצה קנאה דתית, ובגלל האמונה החזקה וההתלהבות בעבודת הדת יקומו שם לפעמים מתהוללים ומתנבאים מתוך התפשטות הגשמות וידיו את אנשי מקומם לאמר, כי "המשיח" מדבר מתור גרונו. זה ימים רבים מתנבאח נערה בת י"ד שנה על הר פאָהל אצל וויינערטש לפני קהל גדול בשם "המושיע" והכל מאמינים בה. השומעים

לפניו כי היהודי אשר הרבה את נזקם, כבר נפל לידם ולא יוסיף להצית אש. חמשה אכרים נאסרו. הרחבת זכויות היהודים ברוסיה. משנת 1889 והלאה לא התמנו יהודים לעורכי דין. היהודים בכלל היו פסולים ש"ו שנה להתמנות לאדבוקטים מו"מכעיים. עתה מנתה הממשלה ע"פ רשימות בתי הדין יהודים יודעי דין אחדים לעורכי דין. החפץ נגלה לבטל כל הנכלה בענין זה וכל יהודי שיהיה ראוי לזה ע"פ כשרונו וחכמתו, יתמנה לאדבוקט מושבע. — ועד המניסטרס תחת יד וויטע החליט, כפי הנשמע, להציע לפני הצאר, לבטל את רוב הנזרות הרעות נגד היהודים, ובתוכן אסור ישיבות היהודים ברוסיה הפנימית. אם אמת הדבר יורונו הימים הבאים. אין הדברים נכרים כדברי אמת, כי הלא עתה, באין עוד מניסטר לעניני הפנים תחת פלעהווע, לא יחליטו יתר המניסטרס דבר חדש השייך למניסטר הפנים.

רצח בלודו. ביום ו' שעבר הכהיל רצה נורא את העיר הגדולה לודו בפולניה הרוסית. בכית הרפואה, אשר לד"ר מרגליות לן ניסו הסוחר גרינבערג מווארשא, איש צעיר, שכא ליום אחד לודוה. בבקר הקיץ הר"ר מרגליות לקול רעש גדול של הפעמון האלקטרי. כפתחו את הדלת נגלה סחור נורא לפניו. באולם דירתו שכב עכדו הנוצרי ואשתו פגרים מתים ונגלגלותיהם רצוצות, וכחדר עבורתו שכב ניסו גרינבערג בנגלגלת רצוצה כמת. כפי הנראה היה הרצח לשם שוד, כי השעון והכיס של ג. חסרו. גרינבערג מת מיד. הרוצח לא נתפס.

ר' יצחק יעקב ווייסבערג. בקיוב גוע הסופר העברי הזקן ר' יצחק יעקב ווייסבערג, חברו של הסופר ר' אלעזר שולמאן, שקדמהו כמות כימים אחרים. הוא היה מן החכמים המעטים ברוינו. שעסקו בחקירת המקרא וכוזי המקצוע הזה בספרותנו לא העיזו לבזו אותו בעבור זה. מאמריו מפורזים כמאספים ובעתונים רבים. גם היה מבקר חרוץ והרבה פעל בחקירת לשוננו. בן ס"ד שנה היה תנצב"ה.

פנישת אה ואחות. עתוני אודיסה מספרים ע"ד מקרה כזה: כמלחמת רוסיה ותורקיה, כהתנגשות ליד לאווצא, היה בין הנספעים איש צבא יהודי בשם אליעזר גרינלס. שחשאר אשה ושני ילדים בזשוואניץ. אחרי המלחמה נשאר גרינלס ברוסיה וישב את אשתו וילדיו. אשת גרינלס נשאה בשנת 1883 לאיש, לחייט יעקב שנידווייס, שבא בשנת 1885 לשבת כאודיסה. לפני שנתיים בא לאודיסה מבוקרשט איש צעיר, מאיר ברוכים. שעבד אצל שנידווייס בתור עוזר, וכעבור זמן מה נשא לו לאשה את בת אדונו. כימים האלה בא לאודיסה מבוקרשט גם אבי ברוכים. לרגלי בוא האב, ערך בנו משתה ויקרא גם את הורי אשתו. ויהי בהכיט מרת שנידווייס על אבי התנה חורו פניה ותמחר לעוזב את הבית. גם פני ברוכים האב חורו וישאר יושב על מקומו בנציב אבן. מרת שנידווייס לא הפצה בשום אופן לבאר את סכת מבוכתה. רק אחרי כן פנתה לברוכים ותשאלהו, המכיר הוא אותה. בעבור רגעים אחדים נודע, כי שנידווייס הכירה בברוכים את אישה אליעזר גרינלס, שהתגורר ברוסיה בשם משה ברוכים וגם הוא הכירה. "המחות והמחותנת", שהם באמת בעל ואשתו והזוג הצעיר, שהם באמת אה ואחות, הלכו כלם כיום ו' העבר אל הרב, שכיום הראשון התכונן לתת לשנידווייס גט כפול: מאישה הראשון גרינלס-ברוכים ומאשה השני שנידווייס. גט יתן גם לברוכים הצעיר. אולם כיום השבת בערב נודע, כי גרינלס-ברוכים נעלם בפחדו פי ימסרוהו למשפט על קחתו אשה פעמים.

נוק בית רותשילד. ראש מחלמת הכסף והזהב של בית רותשילד בלנדון, בלומענטאל, שלח ידו בקופת אדונו ובכסף זרים ויעש עסקים על השכונן עצמו והכסף, שמונה מליינים כתר ומחצה, ירד לטמיון. בלומענטאל נמלט ורותשילד לא מסר את הדבר לידי הרשות. יהודי מוויין רופא קיסר יפן. שם הרופא היהודי הזה ד"ר עמיל ראטהמאן. הוא עתה בן חמש ועשרים שנה וכבר הורם למעלת מארקווי. על הצילו טמות אחת הנסיכות מבית המלכות, הוא חביב מאד בעיני המיקדו, על דאגו ככל נפשו לשלום בן המלך ואשתו. גורה נגד השחיטה באנגליה. ועד של מוטחים, שהתמנה בלנדון, לכרוק את שטות הזכיחה השונות, בא

כי דת טיבעט היתה למיסרי הדת הקתולית למופת. מספר הכהנים חצי מליון נפש והם מתחלקים לחברות הכרות (אָרדען) ולהם כתי נזירים רבים וכל רכוש הארץ בידם הוא. כל בית נזירים הוא בעין מבצר וכשעת הסכנה יהפכו הנזירים לאנשי צבא. הנזירים ההם נלחמים עתה באנגלים, שכאו לידות את קרנות הכהנים, הלוחצים והעושקים את עמם באכזריות איומה, כמו שיעשו זאת עתה הפרנצים בארצם. המיכמים אינם קוברים את מתייהם, כי אם תולים אותם, למען יהיה בשרם למאכל לטח ולעוף או משקיעים אותם עם אבנים בנהר, להיות למאכל לדגים. את העצמות היבשות ישרפו ובאפר ישתמשו לסגולות ולרפואות. על מל לא יתאבלו, כי אם יעשו משתה וישמחו כמחול וכזמרה.

*

הגימנווים העברי באונג. בראד. מהדין וחשבון השנתי, שהוציאה כלכלת הגימנווים העברי בבראד, העומד תחת ההנהגת הר"ג האב"ד שם ד"ר יונג, אנו מוצאים את הפרטים האלה: ביה"ס הזה שם לו למטרה, לחבר השכלה נבונה מכל למודי הגמנווים עם הצראה שלמה בכל מקצועות התורה: תנ"ך גמרא ופוסקים. לגדל בני נעורים, אשר בהם תתאחדנה חכמת חול מוכהקה עם ידיעה עמוקה ביהדות ויראת שמים ותתאמנה יחד. ההשגחה על כל תלמיד בפ"ע מעולה מזו שבגמנווים אחר. לעתים תכופות יצאו התלמידים עם מוריהם אל היער וההרים. תלמיד, שאינו יודע שפת אשכנז צריך להקדים לכא. למען יבינהו פה בגמנווים. יתר התנאים כמו בכל הגמנוויות, שכר למוד, מעון ומזונות לתלמיד אחד: ששים כתר לחדש. — סדר הלמוד העברי: התלמידים יצטרפו כזה לפי ידיעותיהם. במחלקה א' למדו כל ספר דברים מתורגם ומבואר. במחלקה ב' סדר כל שבוע עם פירש"י, דקדוק: הפעלים והשמיות, משניות: ה' פסקים ב"ק עם ברטנורא. במחלקה ג' מלבד עניני מחלקה ב' גם גמרא מס' ביצה עד דף י"ג ומס' פסחים כ"ב — כ"ח. במחלקה ד' שיעור עיון: סוגית משיכה, קיימולא קיימי, טיפת הלב, טעם בעיקר, היתר מצטרף לאיסור, ירך, קתא דמגלא, תרי ותרי; שיעור פשוט: גט' ב"ק עד דף י"ד, יו"ד ה' טריפות הריאה.

לארך ימים. כפילוונא התחדשה החברה הספרותית "ישרים". אחרים מכני העיר התעוררו, הקהילו את העם, נאסו נאומים, קבלו על עצמם ללמוד וללמד. מי יתן והיה לארך ימים. הנסיון הורה, כי דבר כזה בגליציה היא כענין בקר.

פרי בחש. הבנידה בישראל היא מי העכרות, שהבוגד מקבל ענשן בעולם הזה. הפרופסור היהודי בגמנווים בכרעזאן זיגמונד קלינגער קבל כפי הנראה פקודה או עצה טובה טמועצות החנוך בלבו, להיות פולני נאמן ולחנך את היהודים ואת הרוטנים ברוח פולני. הוא שמע בקור אדונו וזה היה לו למשאל. התלמידים היהודים היו אמנם לפולנים צנועים, אבל הרוטנים לא אבו שמוע בקולו וישטמהו. בשעת חלוקת התעורות בגמנווים התנפל תלמיד רוטני על מורו הפרופסור קלינגר הבוגד בעמו ויכזהו ויחרפהו בעמו ויבקש להכותו נפש וכל העם הנקצצים סביב הבית ענו אחריו בזיונות וזלזולים על הפרופסור. הפוליציה נגשה לאסור את התלמוד המתפרץ מפני רבו, אך ההמון הצילהו מידה. וראש הגמנווים, כפי הנראה רוטני, לא רק שלא נער כסטודנט המורד ברכו, כי אם עוד נתן לו פרס בעד גבורתו שלשים כתר.

שלש נפשות נטבעו. בזאלוישא רחצו שתי נערות יהודות בנחל. בצאתן הגיעו למקום עמוק ותמכענה. ראש העדה ראה זאת ויקפוץ את הנחל להצילן. שלשתם נסחפו אל הזרם תחת אופן המחנה ויטבעו שלשתם. טעות קנאים. ככפר בראדנא, פלך טרענטשיץ באונגריה, פרצו בעת האחרונה תבערות אחרות ולא נודע סבתן. בשבוע שעבר בא אל המקום פקיד גבוה של מסדת הכרזל, וולאזישט שמו, ממשפחת המניסטר לחנוך הקודם. פתאם נפל דבר בכל הכפר, כי האיש חזר הוא יהודי והוא הצית ג"א את האש ויגרום נזק לכל האכרים. מיד צלצלו בפעמון הכמה וכל יושבי הכפר נקhalו ויכו את הפסיד באכזריות חמה ויעשו את נופו ככברה וימת תחת ידם. כבוא השופט אל המקום התפארו

מתלהבים לשמוע אמריה, שיריה וזעקותיה ונאוטיה, שאין שום קשר ביניהם. כסוף תתחיל לדבר בשם מלאך או "המשיח" שלהם וכלם יאמינו, וקצתם יתהלכו ויתנבאו בתור נביאים של הנערה הקטנה. האכרים חללו לעבוד. חלמות שדותיהם שממו. בניהם ונשותיהם רעבים והאכות יאמרו, שאין צרך לעבוד, כי מי שנותן חיים יתן כעצמו גם מזון". לע"ע לא ירד להם מן...

משא פנים בדבר? ממשלת פרוסיה, שהגישה למשפט בקנאה גדולה אנשים רוסים, שהעבירו כתבי סוציאליסטים לנבול רוסיה ותרון אותם משפט מורדים במלכות, כפתה על ראש שרי החצר של הקיסרית, בארון מירבאך, כעברו עכרות חמורות בדברים שבין אדם לחברו ורק קרבותו למלכות הצילתהו מידי המשפט. הכל ישאלו: וכי מ"א פנים יש בדבר? ואלה הקרובים למלכות יענו: חרפות שונאיו השפלים לא תוכנה להגיע למעלה אל רום מעלת ראש שרי החצר. כזה אמנם אין הקושיא מיושבת. אבל מי יכול לדון עם התקופה? הכארון הנכבד, שמרגנים עליו ומספרים מעשים אשר לא יעשו, יש לו עוד מעלה אחת. שבכעבורה יסלחו על כל חטאיו. דרכו היתה לעסוק בצרכי הדת. הוא אסף כל ימיו כסף לתכלית בנין כמות נוצריות ואת הכסף אסף גם למאת יהודים, שכוו להשיג על ידו איזה תאר-כבוד והוא ידע זאת ויתבע הרבה כסף מאת יהודים לצרכי הנוצרים והם נתנו ככל אשר שאל השר הרם והנשא. חשבון לא נתן מעולם, כי מי יעיו לבקש חשבון משר גדול, אשר הקיסרית חפצה ביקרו? וכן נסכך כעסקי כסף בלתי נקיים וכסכוכים ועל כל פשעים וכו'.

עוד רציחות מדיניות ברוסיה. שרי החצר בפטרבורג אינם נותנים את הצאר להרך לבו ולהקל מעט את העול הקשה מעל שכס העמים הרצוצים והנאנחים מן הרשעה והחמס. אבל גם המתקוממים אינם נמונים אחור. המה קשרו קשר, להרוג כל רשע וכל לוחץ ולמסור נפשם על זה. בארמניה הרוסית, אשר שם נהרג לפני שבועות אחדים הנציב העריץ אנדרעיעו, נהרג עתה בכפר איגדר כיום השוק שר גליל סורמאלי, האבוערס-לייטאנט באגוסלאווסקי, ע"י יריה. הרוצח נמלט ולא נמצא. וכנאחישטעוואן נדקר שר הממשלה מיכאל קוסר גיעצאוו לעיני השמש. גם הרוצח הזה נמלט בין ההמון ולא נתפס.

פרוסיה ורוסיה. ממשלת פרוסיה השפילה את עצמה כימים האחרונים, לעבוד עבודת מלשינות ודלטרואי לרוסיה המרשעת. לפני שבועות אחדים העמידה אנשים רוסים לדין בעבור העבירה כתבי סוציאליסטים לרוסיה ועתה מסרה לקונסול הרוסי 54 יהודים מפליטי רוסיה, היוצאים משם בגלל העוני או מאין להם חפץ לשפוך דמם בשביל אלעקסיעיעו הרשע. זהו המוסר הנוצרי המהור והמתוקן ואולם המוסר היהודי היכלתי מתוקן הוא: לא תסגיר עבד אל אדונו.

אסון במסלת הברזל. למסע מסה"ב, שהלך מהתערוכה בס"ט לואי למערב. קרה אסון נורא. ע"י גשם שוטף נמוג העפר תחת עמודי הגשר כלילה ובנסוע המסע נהים עמוד והמסע נפל אל תוך האגם ויותר ממאה איש נהרגו, מלבד הנספעים.

עשרים איש שרופים. בבית הקפה שאנמאן בקונסטנטינופול פרצה אש ויותר מעשרים נפש נשרפו. טיבעט. היא הארץ, אשר נכשה עתה אנגליה כהשתמשה בשעת הכשר, שלא תוכל רוסיה למחות בידה. הארץ היא גדולה כגדל כל אוסטריה-אונגריה, גרמניה ופרנציה יחד, אבל מספר יושביה רק כשישה מליון נפש אדם, בעוד שבארצות ההן יושבים מאה וחמשים מליון בני אדם. לפני היתה הארץ ממלכה בפני עצמה ובשנת 1761 כבשה החינאים והיה למס עובד. הארץ היא ממלכת כהנים, הרוזים כעם כיר הזקה, עושקים אותו ועושים אותו כמעט לעבדים קנין כספם. הכהנים מראים אותות ומופתים שונים וכזאת יכבידו אנפם על המאמינים בהם. הכהן הגדול, דאלאי לאמא, היושב בלאסא העיר הקדושה, הוא אליהם כדמות אדם. כמות הכהן הגדול יעבור האלהים אל גוף הכהן הגדול החדש, אשר ימנה דאלאי לאמא לפני מותו. דת טיבעט היא דת בודהא בצורה מיוחדת ורומה היא במנהגים רבים, בתקוניה ובהסתדרותה אל דת הקתולים. וכבר אמרו חוקרים רבים

עורך נכבד! מהמכתבים הנלוים בזה תוכח, כי הפיליטון "ברכות השחר", שבא כגליון המודם ב-המצפה מעשה ידי הוא, יגדפם בשפה המדוברת ב-סמאניסלאועד טאנב". הנוכל שהתם שמו תחתיו, תרגם אותו עברית בעזרת הסופר הנכבד מר יצחק שאנער ויקרא שמו עלי. הואל נא לפרסם את הנבלה. יצחק יאמפולסקי.

הערות המערבת: צר לנו, כי באותו הגליון, שבו נערנו ברודפי כבוד סופרים, כדי לנרשם מלפנינו, נלכדנו ברשת נוכל, שרצה דוקא לדאות שמו דפוס ויהעטף בשלית שאינה שלו. מזה יראו הקוראים מה צדקנו ברדרינו הגיל.

ארגו מכתבים

אב"ד ס"ט: "קרנת האור" הוא הנכון וכא "קרני" כי כל שם המושאק משמית האברים הכפולים, ישתנה בו סיום יסודי לסיום אות, כמו עינים - עינותמים, ידים - ידות (הקדשים), כתפים - כתפותהאפור, אזנים - אונותהתבור (יהושע י"ט), קרנים - קרנותהמזבח, כנפים - כנפותהארץ וירכים ישתנה עכ"פ לירכתיים. מהפסוק "וקרנים מירו לוי אין ללמוד כי הוא סתום. - מליל ט': מחיר כל נקיון המצפה" 12 הלר. - זה כמה פעמים נלינו דעתנו, כי אין צורך וחפץ לענות את הכוערים הצבועים על דבריהם, שאין איש קוראם, וכבזו ילאו אותנו במאמרים נגד דברי הפפשים הנכונים כמרטוט הידוע, אולי ישמעו עתה: לא נענה ולא נשים לב להבליהם ולשקריהם.

ח' "השחר נסקאלא מברכת את חברה מד יעקב נאקלעד לכלילתו ונודבת כהר לקה"ל. מר חיים צבי וויך מהירודנקא מברך את מר דוד זיידמאן לכלילתו.

בקשה נמרצה

הנני מזכיר את האדונים, שקבלו את ספרי "זנב השלמים" ב"ח להגאון מהר"ם גאלאנטא ז"ל, שישלחו לסלוח לי את מחירו איש איש כאשר ידכנו לנו. - עם מחברים ומולי"ם אני מחליף ספרי בספריהם. משה שמערנבערג. Moses Sternberg Krakau Kupa 26.

ארבעה שובי"ם, בי"ם לנערים תחת השנחת הסופר העברי מבש"ן ובי"ם לנערות. בפ"ט ע"ש 882 יהודים, להם היכל אחד, שני בתי מדרשות, רב ושני שובי"ם בי"ם עברו לנערים. בפ"א ע"ש 2556 יהודים, להם בית-קברות ישן יותר מבן שלש מאות שנה, היכל אחד, ארבעה בתי מדרש, שני רבנים, אחד אשכנזי ואחד ספרדי, ארבעה שובי"ם, בי"ם לנערים ובי"ם לנערות:

ברומניק-סאראט 1624 יהודים, בביה"ק ישנן מצבות משנות ת"מ תכ"ב, פה ארבעה בתי מדרש, שני רבנים, ארבעה שובי"ם ובי"ם לנערים. - ברומניק-ווילמשע 223 יהודים, להם בית-מדרש אחד, שו"ב אחד והוא גם מו"ץ וש"ץ. - ברומניק-אין 7942 יהודים, יהודים לפני שבופה ת' שנה. בביה"ק הישן ישנן מצבות משנות ש"ן ש"י ושי"א, פה בי"ם לנערים, בי"ם לנערות ובית-חולים עברי, ביה"כ גדול, ששה בתי מדרש, רב אחד וארבעה שובי"ם - בסלאימנא 215 יהודים, בעיר הזאת נמצאת עוד מצודה מימי הקיסר מריאנוס מרומא. לפי האגדה חיו בעיר הזאת בימי הקיסר הנ"ל יותר מחמשת אלפים יהודים. בית-מדרש פה ישו"ב אחד והוא גם מו"ץ וש"ץ. - במעקומש 3755 יהודים, פה ארבעה בתי-מדרש, רב אחד, שלשה שובי"ם וסובי"ם עברי. - במירגאווישמע 550 יהודים, היהודים התישבו פה בשנת 1283. פה כיכ"נ אחד, שני בתי מדרש, שני שובי"ם ואחד מהם הוא גם מו"ץ. - במירגודזשיו 54 יהודים, להם בית מדרש אחד, ושו"ב אחד והוא גם המו"ץ והש"ץ. - במורן-סעווערין 854 יהודים, המה התישבו פה עוד בשנת 105 בימי הקיסר מריאנוס. יש פה היכל אחד, שני בתי מדרש, רב אחד, שני שובי"ם ובי"ם לנערים. - במורן מאגור על ע 660 יהודים, המה התישבו פה בשנת 1393. להם היכל אחד, שני בתי מדרש, רב אחד ושני שובי"ם, במולמשע 3144 יהודים, להם שלשה בתי מדרש, רב אחד, שלשה שובי"ם ובי"ם עברו לנערים.

בוואסלוי 6342 יהודים, המה התישבו פה בשנת 1475. להם ביה"כ גדול, ששה בתי מדרש, שני רבנים, ארבעה שובי"ם, בית חולים עברי ובי"ם לנערים. לוי סג"ל.

מסקנה, כי השחיטה היהודית נורמת צער לבעלי ים ויציע לפני ראשי העיר, לאסור את השחיטה עד שיאו איזה אופן, להבעית את הבמה כשרם ישליכוה כן יתנבלו היום על היהודים אף באנגליה, להעמיד שכשולים בחייהם, למען ימאסו ביהדות. הופרה עצת נגד הגולים והנה עצה חדשה, להטיט אימה על ימים במזרח, לכל יבואו שמה.

מכת יהודים באמריקה. בתוך איי אמריקה (המערבית) ישנה רפובליקה של כושים באי האיטי. שם ישנה קהלת יהודים. מתוך התחרות תגרנית של הכושים על היהודים וישחיתו הונם. כמעט כל ים הם ילידי אמריקה. ממשלת אמריקה מצאה תואנה עדיכ כדבר ואפשר שתירש אמריקה את כל האי מכת היהודים.

אין כשר כשר. כניי-יורקשבתוהשכחיםמעבודתם. סגרו השכחים היהודים את חניותיהם ואין כשר לשבעים וכוא יהודים היושבים כניי-יורק.

בי"ם שנהרג פלעהווע התהלכו נערים פולנים כחוצית יא ימכרו תוצאות חרשות מעתונים פולנים ויבשרו בקול פלעהווע נהרגו ואת שמע פקיד צבא רוסי ויקצוף יום פן אביא כך שוטרי. רום אתה אדוני - ענה ין אביא כך יפני.

משדה הספרות והמדעים

מוניות היהודים ברומניה.

(סוף) בפיאטרא 16083 יהודים. העיר הזאת נבנתה יודת הנוצרי והיהודים התישבו בה זה יותר מאות שנה. כי על ביה"ק הישן ישנן מצבות אלפים ל"ו, פה ששה בתי מדרשות, רב אחד,

האנקורה.

שי הקהרה בעיר טארנאו מנקשים בעד עדת ישראל

בכשרה הזאת צריך להוכיח: א) כי מספר שנהיו הוא בין שלשים שנה. ב) כי יהנהג בדרך הישר. ג) ובי יש לו ידיעה ברורה במוזיקע ויבין ללמד את משורדיו (קאר אבריכטען אונד דיריגירען). בקשה בצרוף התעודות צריך לשלוח ער יום 20 אויגוסט 1904 פראנקא על יד ראש העדה החתום מטה. סגני של החוז יהי 2400 קראנען, מלבד ההכנסות הבלתי קבועות. יקובל אחר זמרת הפראבע, כאשר ימצא חן בעיני השומעים. טארנאו, 3 אויגוסט 1904.

Vorstand der Israelitischen Kultusgemeinde

J. Maschler.

Passendes Geschenk

fur **בר מצוה** und jede Gelegenheit.

Rococo-Remontoir-Uhr mit hebr. Zifferbl. genau laut Illustr., Metallgehäuse (Alt Silber imit.) mit schönen plastischen Figuren und genau gehendem »Roskopf« Werke Preis fl. 6.

Versand gegen Baar oder Nachnahme, Umtausch gestattet oder Geld retour.

Kapellner & Holzer

KRAKAU, Dietelsgasse 68/2.

Illustr. Preiscourante gratis nnd franco

Anzeigen werden gesucht.

ניי איינגעריכטעמע קראסויער

כשרה דאמפפזעלכוואארעןפאבריק

מיט דער בעסטען מאדערנסטען מאשינע. ערציגט שענע, פרימא סאלאמי וועראנעזער, ברוסט, שינהען, קרענווירסל א. א. וו. פערזעהען מיט הכשר ישל הרב הגאון דפה שלי"ם א. עמפסיעהלט צו בילליגסטען פרייעזען. אויףפערלאנגען ווירד פרייזקוראנטע עט הכשר איינגעשיקט.

מנחם מענדל גראזער.

Emanuel Glaser, Dampselchwarenfabrik

KRAKAU, Bożego-Ciała 8.

גימנאזיום עברי.

בבל הגנוניות הכוללים יתככרו צנינו לישראל ויגדלו ללל תורה וכל נוי שהיכלת צידו הלל ישנה, כי יוכל לגדל את צנו בגנוניות הטבצרי, בצלחה, טצו יקשיצו התלונידים לקח צנוקרא, ט"ק ופוסקיס ציחד עם כל הלונודים, אשר ילונדו צגנוניות אשר להנושלה ויחונכו צדתנו ולחונכתנו הקדושה הנוקרה לנו. ונסוף השנה יקבלו העודות, אשר ישו צערקן לכל דצר לתעודות הגנוניות אשר ללונשלה. לונחכליס כשרים צוזל ולהסגרה וועולה ידלג הרצ ראש ציה"ס. גם פולנית ילונדו סס.

האדרסה: Rabbiner Dr. M. JUNG, Ung. Brod (Mähren)

מלון אשכנזי-עברי.

מכיל את כל אוצר המלים האשכנזי ותרגום כל מלה בעברית. המלים העבריות לקוחות מכל ספרותנו העתיקה והחדשה. המחבר השתמש בכל החדושים, שהתחדשו בשפתנו בעת האחרונה ומה שחסר עוד השלים ע"פ לשון אשור, סוריה וערב. המלון האשכנזי העברי הוא דבר נחוץ לכל תלמיד הלומד עברית, אבל גם לכל סופר עברי.

נערך ע"י הד"ר מ. מארגעל

ויוצא לאור בחוברות ע"י המו"ס ל. קליין בפאזענא.

מחיר כל חוברת הצי הכתר. יוצאו לאור עד כה ז' חוברות.

חוברת ג' היא כפולה. האדרסה:

KLEIN Buchhandlung, Požega (Slavonien).

אתרוגים לולבים והדסים

allerschönste Waare zu Preisen ohne concurenz, liefert nur das überall bekannte Versandthaus

Artur Guttman von Lazzari TRIEST.

Postfach Nr. 468.

DIRECTER IMPORT.
Haus gegründet im Jahre 1869.
Preisourante gratis und franco

ערשטע לעמבערגער
כשר דאמפף ועלכוואארען פאבריק
פאסט עט קאמפף.

לעמבערג גאזאוואגאססע נומער 10.
קארל-לודוויגשטראסע 41.
הויפט-פאליצען
אין לעמבערג
בא'מאנף 18
באזשניצא 20

איינציג ראשטעהענדע כשרה ועלכוואארען פאבריק, וועלכע אונטער אויפזיכט אונד מיט הכשר מהרב הגאון הנדול רשכבהיג מוהרי"ר יצחק שמעלקעס האב"ד מק"ק לבוב שטעהט. ערצייגט דיא שענסטע סאלאמי עט פערשיע"ד דענע ועלכוואארען צו ביליגען פרייזען.

ווער לייכט געלד פער-
דיענען וויל, דער פער-
לאנגע דען גראססען
איללוסטר. פרייזקוראנט
איבער אוהרען, קעמטען.
גאלרווארען, בינאוילבער.

מוזיקווארען, איהרענעשטאנדהיילע אונד ווערקצייגע, וועלכעס גראמם אונד פראנקא פערזענלעך ווירד.

F. PAMM, KRAKAU (Österreich)
Zielonagasse 3. Gegr. im Jahre 1852.

עפילעפסי

לחלי-הנפילה ר"ל, לשבץ (קראמפף) ולמחלות עצבים אחרות ירשו ספר מיוחד ליה ויפלוהו בחנם פראנקא ע"י
Privil. Schwanen - Apotheke
Frankfurt a. M.

Hotel Wiedeński

Krakau, Methgasse 9

דאס אללגעמיין בעקאנטע יודישע האמעל דעס ד' מוב' מייט עלבוים, איזט אין יודיש ארטהאדאקסען קרייזען זעהר בעליעבט, עס ווירד געזוכט וועגען דער בעקוועמען לאקאליטעטען, גומער קיכע ביליגען פרייזען אונד טרייעסטער בעדיענענג.

ניכט 10.000 קראנען

אבער פיעלע קראנען

ערשפארען זיי, ווען זיי דען פרייז-קוראנט פאן דער פירמא

Josef Feil, Krakau, Grodgasse 60
Uhrmacher & Juwelier
סערלאנגען, דער איהנען פראנקא אונד גראמם צוגעזענדע ווירד.

Wyd.: { Naftali Hof.
S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu.

דערשטע צור בעניטונג דעס ק. ק. אורקעס אס שילדע אונד זייענדיק

M. פרייליך

ק. ק. אויסשליסליך פאטענטירט.

ספעציאליסט אין באנדאוש-פאך פיר ברוכלידענדע

בעניטצער דעס עהרענדיפלאָמס דער „סאָציעטע" היגעניסיע אין פאדוא לעמבערג גראָדעצקא 35.

הערן מ. פרייליך ספעציאליסט פיר ברוכלידענדע, איזשעל. ערצייגער פאן ק. ק. פאטענט באנדאושען אין לעמבערג.

פאן דען איינציגסטען אונד אייפריכטיגסטען געפיהלען מיינעם הייז-צניט פעראלאסט שפרעכע איך איהנען היגעניסיע עפפונטליך מיינען פערבינדליכסטען דאנק פיר דיא וואונדערבארע רעזשטונג מיינעם פאן אייניגען הערפארדאנערען ערצטען, אהנע לעבענס-געפעהרליכע אפעראצאן אייגענעבענגן לעבעס, א.י.ש. - נאכרעם איך איבער אראשה דעס הערן ד"ר ס. מ. ע. ה. אין יאסלא אין איהרע אנשטאלט אים האלבעארשען צושטאנד דע אנטקאממען בין, האבען זא עס דורך איהרע נאשירדילמזשאהט אהנע אפעראצאן אונד מעדיקאמענטע ראצי געבראכט, מיך בינען 10 מיניטען פאן מיינעם שווערען ליידען שמערצלאז צו בעפרייען, אונד קאנן איך דאהער אויס אייגענער ע-פאהיזונג ניד זיא אלס דען איינציגען ספעציאליסטען אין דיעזעס פאבע יעדען ברוכלידענדען צום וואָהלע זיינער געזונדהייט מיט פאללסטער געוויסענהאפטניקייט אנעמפפעהלען.

לעמבערג דען 4 יענער 1908.
12-1
Louis Aloyse Lorentz Dampfsägebeamter in Jasło geb. Paris.

Rzeczywiście najlepszym ze wszystkich dotychczas do prania bielizny lniane i bawełnianej używanych środków jak mydło, soda, proszek etc. jest Schicht'a nowo wynaleziony

Ekstrakt do prania i namaczania

Marka

„Pochwała gospodyń“

Zalety:

1. Skróca do połowy czas potrzebny do prania.
2. Zmniejsza robotę do czwartej części.
3. Używanie sody staje się zbytecznym.
4. Bielizna jest czystsza.
5. Jest dla rąk jakoteż dla bielizny zupełnie nieszkodliwy zaco ręczy podpisana firma.
6. Jest tańszy przez swą nadzwyczajną wydatność od wszystkich innych środków do prania.

Po jednej próbie okazuje się powyższy ekstrakt dla każdej gospodyni i praczki niezbędnym.

Wszędzie do nabycia.

M. GALITZER KRAKAU

Dietelsgasse 41, Grünwald's Haus

הויפט-גיעדערלאנגע זעממטליכער אר-טיקעל אויף דעס געביעטע דער אָפטיק, חירורגיע עלעקטראטעבניק, קאסמעטיק אונד באַנדאזשימטעל. ברוכבאָנדער פֿיר ביידע געשלאַכטער עמ קינרער אין בעסטער, סאָלדעסטער אויספיהרונג.

Kotel Londres Krakau, Stradom

nhaber SALOMON WASSERLAUF

גרעסטעס האמעל דער יודישען קויפמאנס-וועלט, גייא רענאָוירט, שעהנע ציממער, גומע קיכע, שמרענג כשר, פיר זאָממער-סעזאן שעהנען נארטען איינגעריכטעט. פיר פרעמדע געסטע, וועלכע ערצמע ברויכען בעסטענס געאיינגעט. עמפפֿאהלען צו ביליגעסטען פרייזען.

לראש השנה

נמצאים ת"י להמכר כוול תמונות גדולות וקטנות מאספת הרבנים, שהיתה בקיץ תרס"ג בקראקא:

- 1) תמונה גדולה 48/64 cm. מחירה 50 העללער. מלבד פארמא
- 2) תמונה קטנה, גדלה כמו אנויכט-ס. קארטע (יפה מאד להשתמש בה בתור ברשים לברכת שנה טובה)

מחירה 4 העללער.

בייא גרעסערע אכנאהמע ענטשפרע-כענדען ראכאטמ.

David Heidenfeld
KRAKAU
Ulica Bożego Ciała 1.

Max Kohn, Triest Export-Handlung

אתרוגים לולבים והדסים

Preis-Courante gratis u. franco
Auf Wunsch Eieferenzen.

Sina Pelz, Krakau (Österreich) Gegründet 1873.

„עהע“

זיא קויפען, פערלאנגען זיא מיינען ניייען גראססען פרייזקוראנט מיט ציר. 1400 איללוסטרציאנען פאן אוהרען, קעמטען, גאלד, זילבער- בינאוילבער- ניקעל- מוזיקוואארען אונד אנדערען בעדארפסארטיקלען מיט

שטוינענד גיליגען פרייזען.
זעלכע פערזענדע אויף פערלאנגען גראמם אונד פראנקא. איינע פיינע ניקעל-רעמאנטואיר-אוהר, זעהר גוט געהענד 2 פל. 10 קר. איינע פיינע זילבער-רעמאנטואיר-אוהר, זעהר גוט גע-הענד 3 פל. 75 קר. וועקקער-אוהרען זעהר גוט געהענד פאן 1 פל. 15 קר. אויסווערטס. איינע זילבערקעמטע שאן פאן 80 קר. אויסווערטס.

אינפאלגע דעס רייבליבען פאנגעס זינד דיא הערינגספרייזע צוריקגעאנגען אונד נאמירע: פעמטדיעפענדע פוללס 25 fl. ביז 26, לארגע פיללס 29 ביז 31 פער 1/1 מאנע, 1/2 מאנע דיא העלפטע דעס פרייזעס, 1/4 מאנע פיערמעל דעס פרייזעס.

Markus Schwartz
PODGÓRZE
Heringe en gros Export.

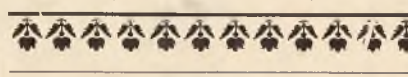

J. B. Rappaport

Dąbrowa b. Tarnów.
גראמס מעטה-ברויערייא געגרינדעט אים יאהרע 1878.

עמפפיהלט זיין פאבריקאט, וועלכעס גוט בעקאנט איזט, מיט אללער בילליגסטען פרייזען אללערלייא סארטען א. צ. : שטארקען עט זיססען מעטה איינפאך אונד דאמפעלמעטה, קאפאוויטץ וויא מאליאנק, ווישניאק, זאוויע אויך אלטע בוטעללען מעטה מיט דען נאמען

Stary polski trunek.
אויך האניג אינד וואקס.

כשר נייעסטע כשר קראקויער זערכוואארען-פאבריק מיט דאמפבעטריעב

Gartenberg & Gebr. Gronner
KRAKAU, Krakauergasse Nr. 33.

ערצייגט דיא שענסטע סאלאמי, ווערא-געזער, ברומס, שינקען, רויך עט קרענד-וויסמעל א. ז. ו. עמפפיהלט צו ביליגעסטען פרייזען. אויף פערלאנגען ווירד פרייזקוראנטע עט הכשר איינגעשיקט.